

ANVERS. — MAISON HYDRAULIQUE DU SUD
(photographie de M. H. Piéron-Loqué, Anvers)

Ma Chère Irma,
 Je ne puis pas venir dimanche chez toi,
 c'est pour cela que maman t'invite pour
 Dimanche avec les sœurs, Maman
 t'écrits demain. *Très affectueusement*
 A Bientôt !! *J. Bolger*

Geschiedenis en erfgoed van de Antwerpse Zuiderdokken

Patrick VIAENE

-SIWE (Steunpunt Industrieel en
Wetenschappelijk Erfgoed vzw)

-Artesis Hogeschool Antwerpen – MLZ

Een presentatie, vertrekkend van de locatie van deze
bijeenkomst over de toekomst der Zuiderdokken:
het ZUIDERPERSHUIS !

Voordracht opgedragen aan Claire Van Pollart-Bouilly
en Francine Sneyers

1. De Zuiderdokken en “de vier elementen” (cfr. OMD 2010)

- Water
- Vuur
- Aarde
- Lucht

Anvers Vue sur les Quais des Flamands et des Wallons

162. Antwerpen Zicht op de Vlaamsche en Waalsche kade

water

vuur

aarde

lucht

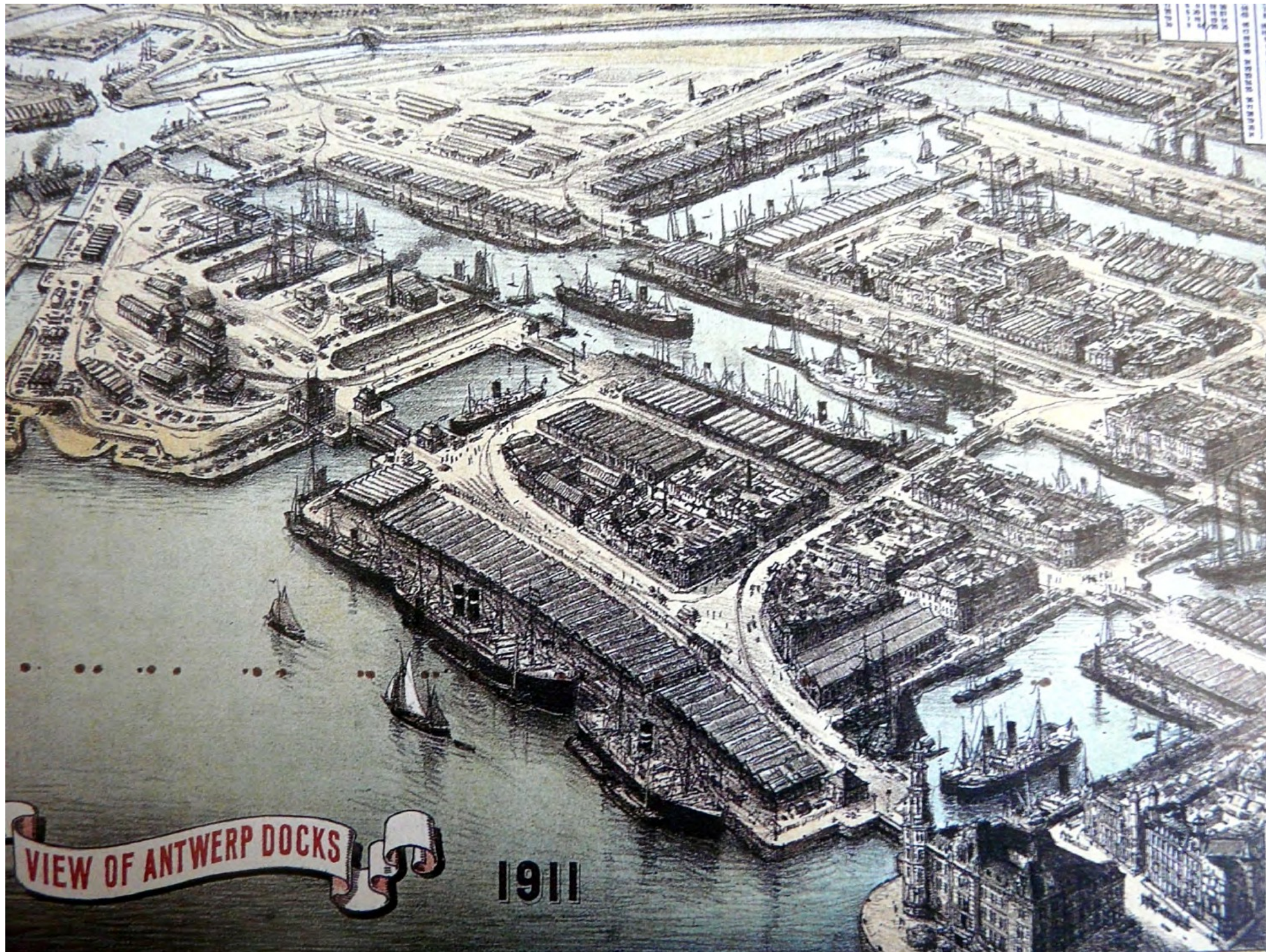
2. Antwerpse havencontext in de 2de helft van de 19de eeuw

= de periode waarin de Zuiderdokken,
de Zuidwijk <en het Zuiderpershuis>
ontstonden !

Kort gezegd: de haventrafiek groeide zeer snel
en de bestaande (noordelijke) haven diende
een “pendant”: havendokken op Antwerpen-
Zuid !

VIEW OF ANTWERP DOCKS

1911

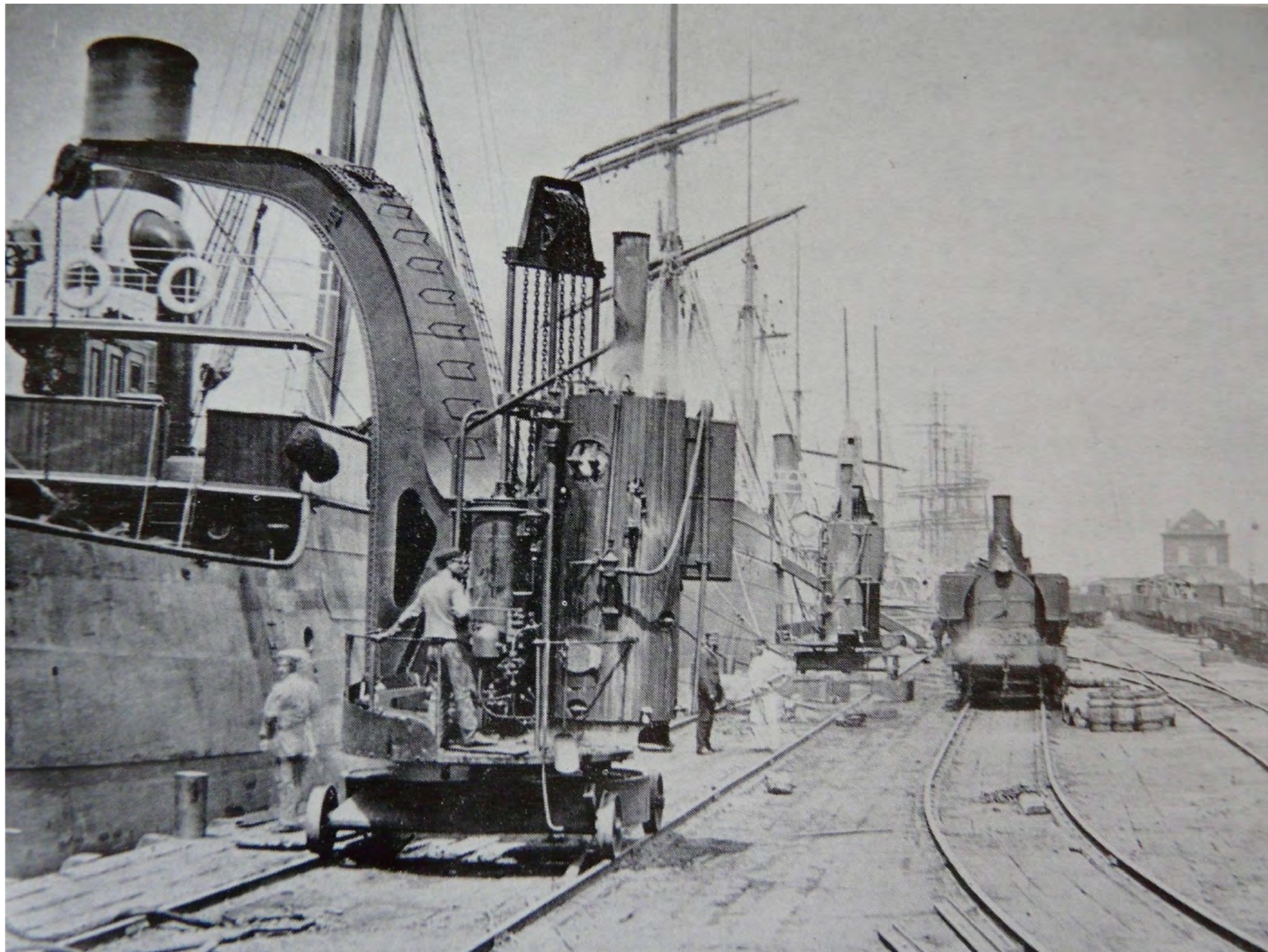

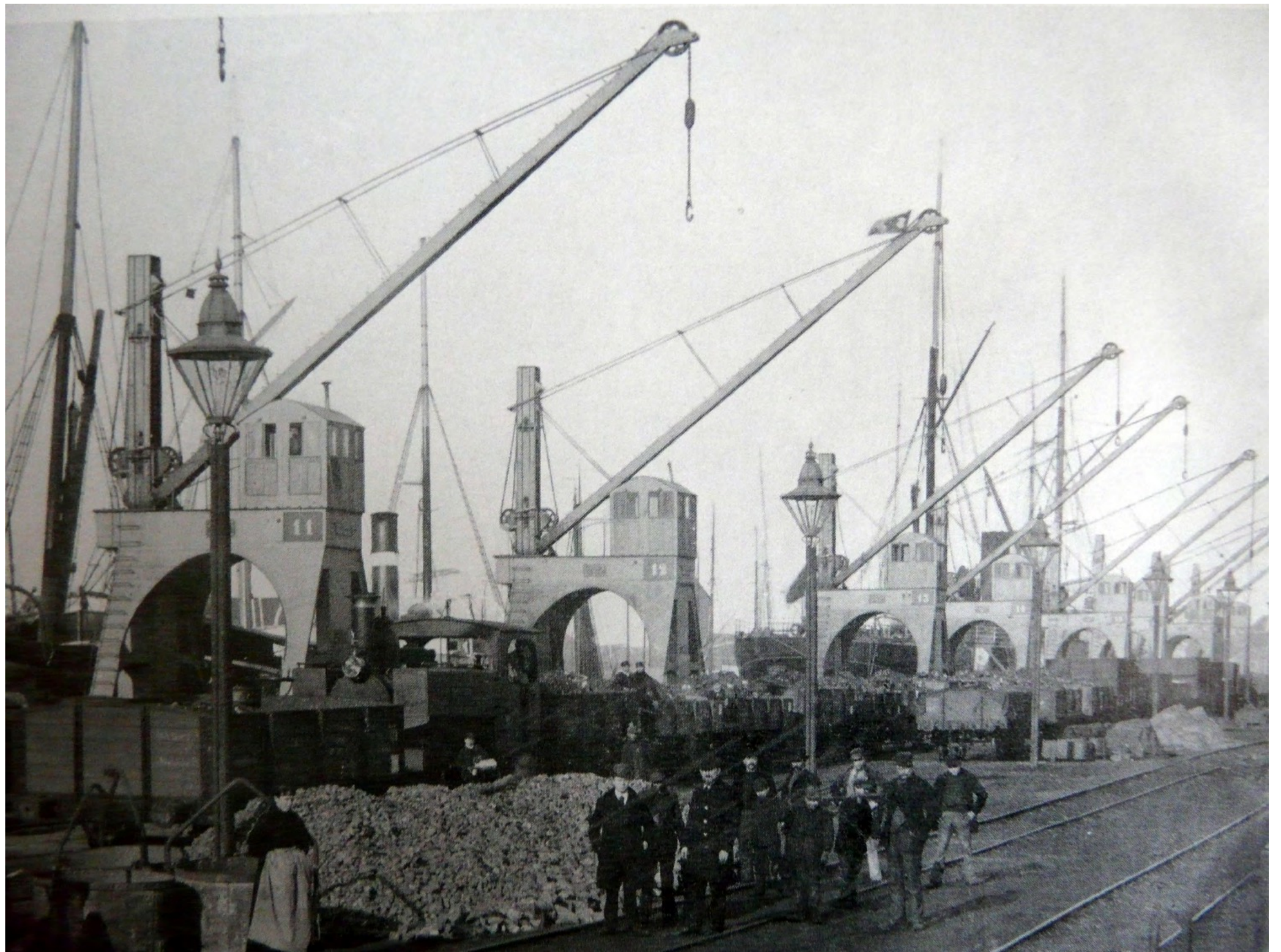
3. De rede tot 1877 en de nieuwe Scheldekaaien (vanaf 1877)

- 1876: 1ste aanbesteding nieuwe kaaien
- 1885: inhuldiging nieuwe Scheldekaaien
- Zuiderdokken zelf: van 1874 tot 1883 (graven en uitrusten dokken + sluis)
- Van Noord naar Zuid = KOOLDOK
SCHIPPERSDOK
STEENDOK

26 juni 1885 : officiële inhuldiging nieuwe Scheldekaaien (inclusief zuidelijke dokken) door Belgisch vorstenpaar Leop. II & Marie-Henriette

ANVERS — Les Bassins

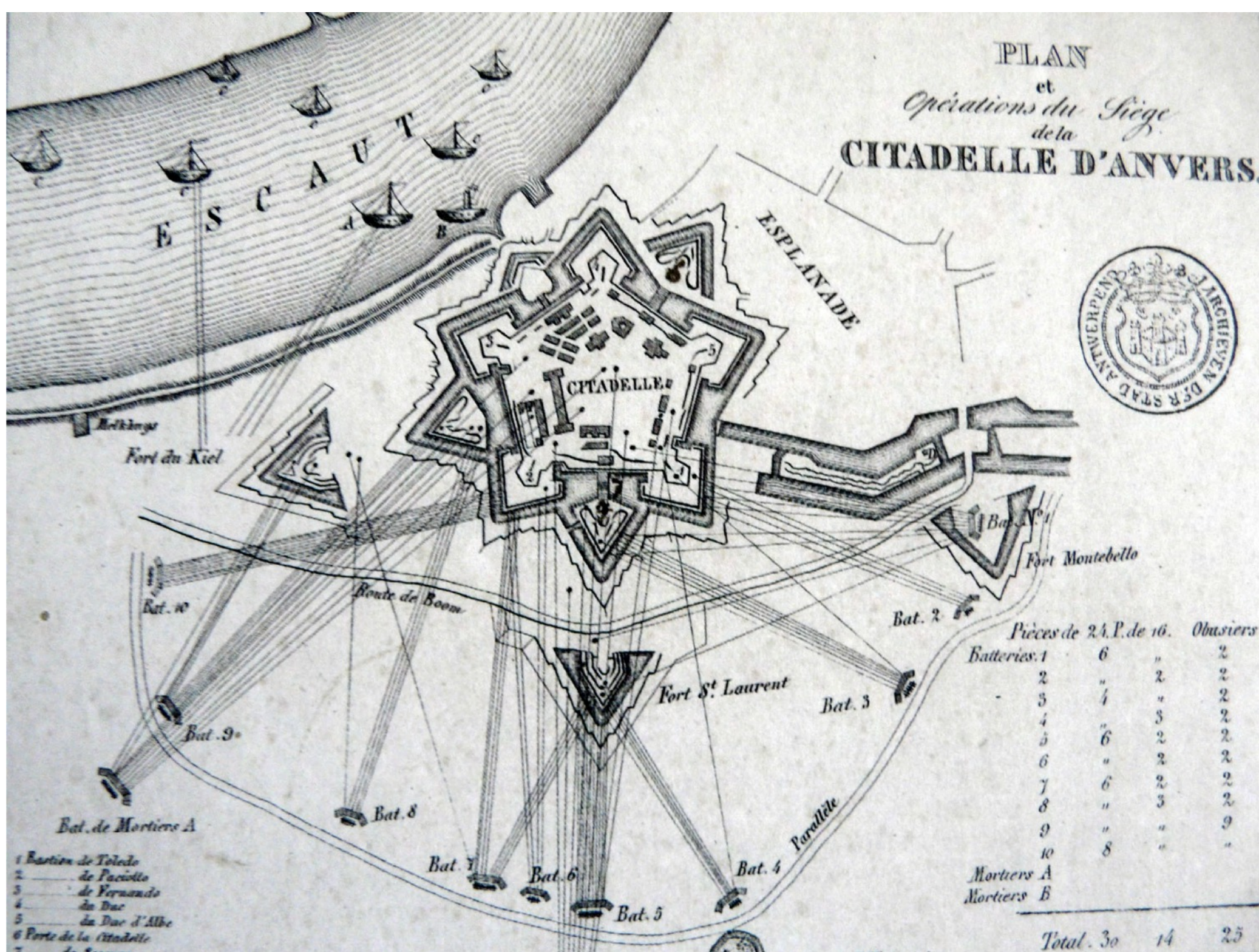

Anvers

Les Bassins

PLAN
et
Opérations du Siège
de la
CITADELLE D'ANVERS.

van boven naar onder:
kooldok, schippersdok & steendok

Anvers

Panorama des quais flamand et wallon.

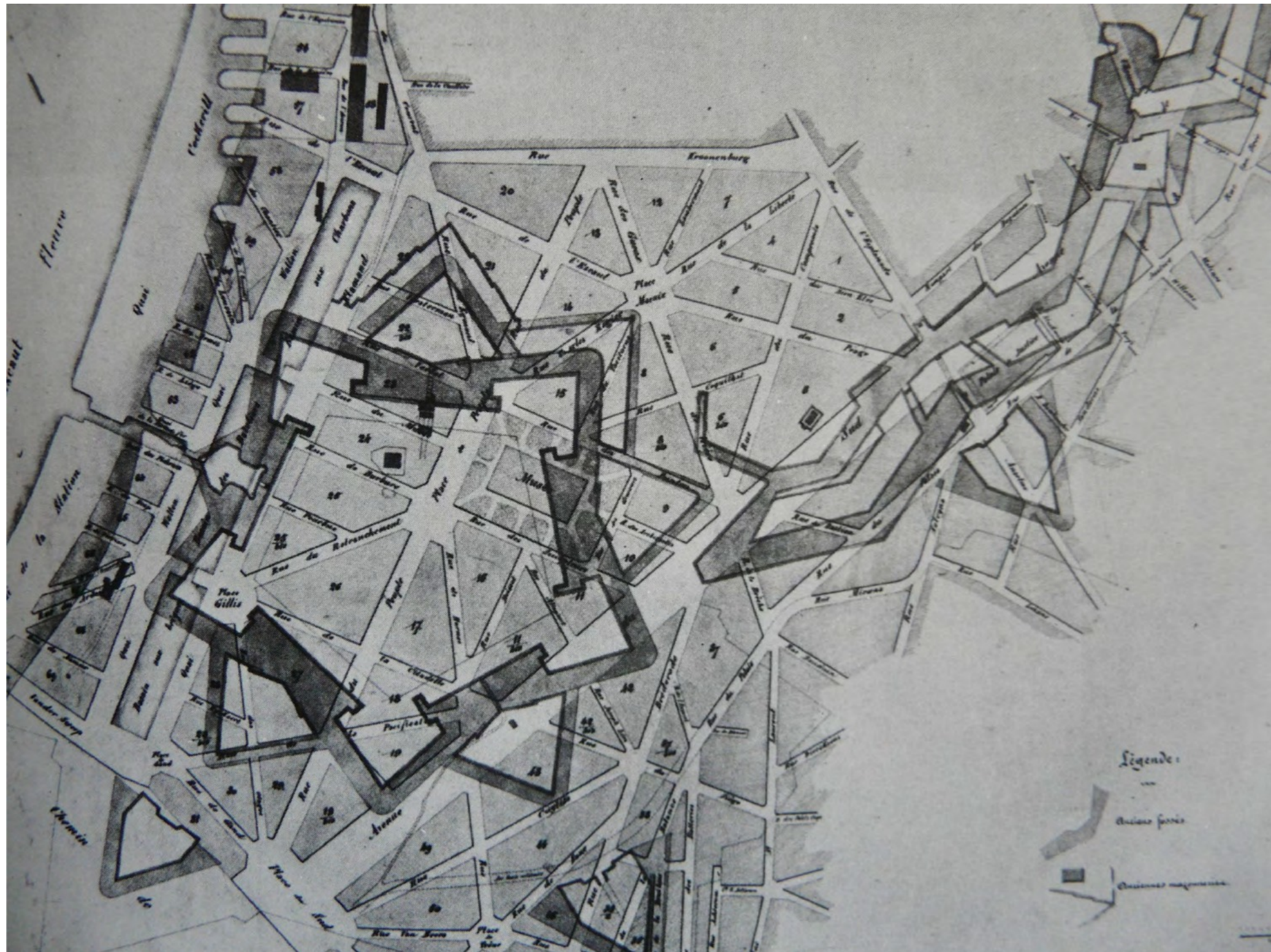

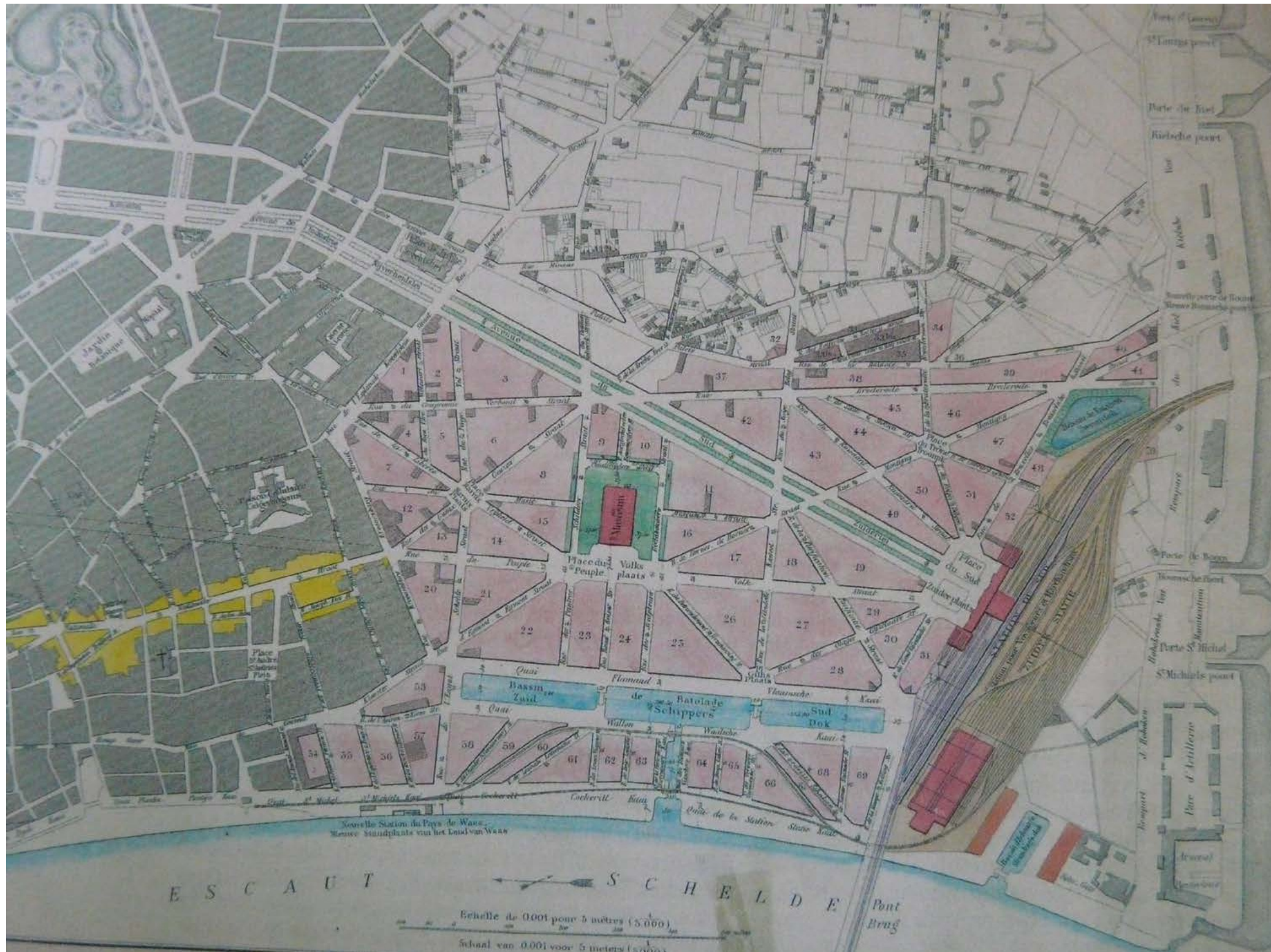
4. Urbanisatiewerken

Antwerpen-Zuid (meer informatie)

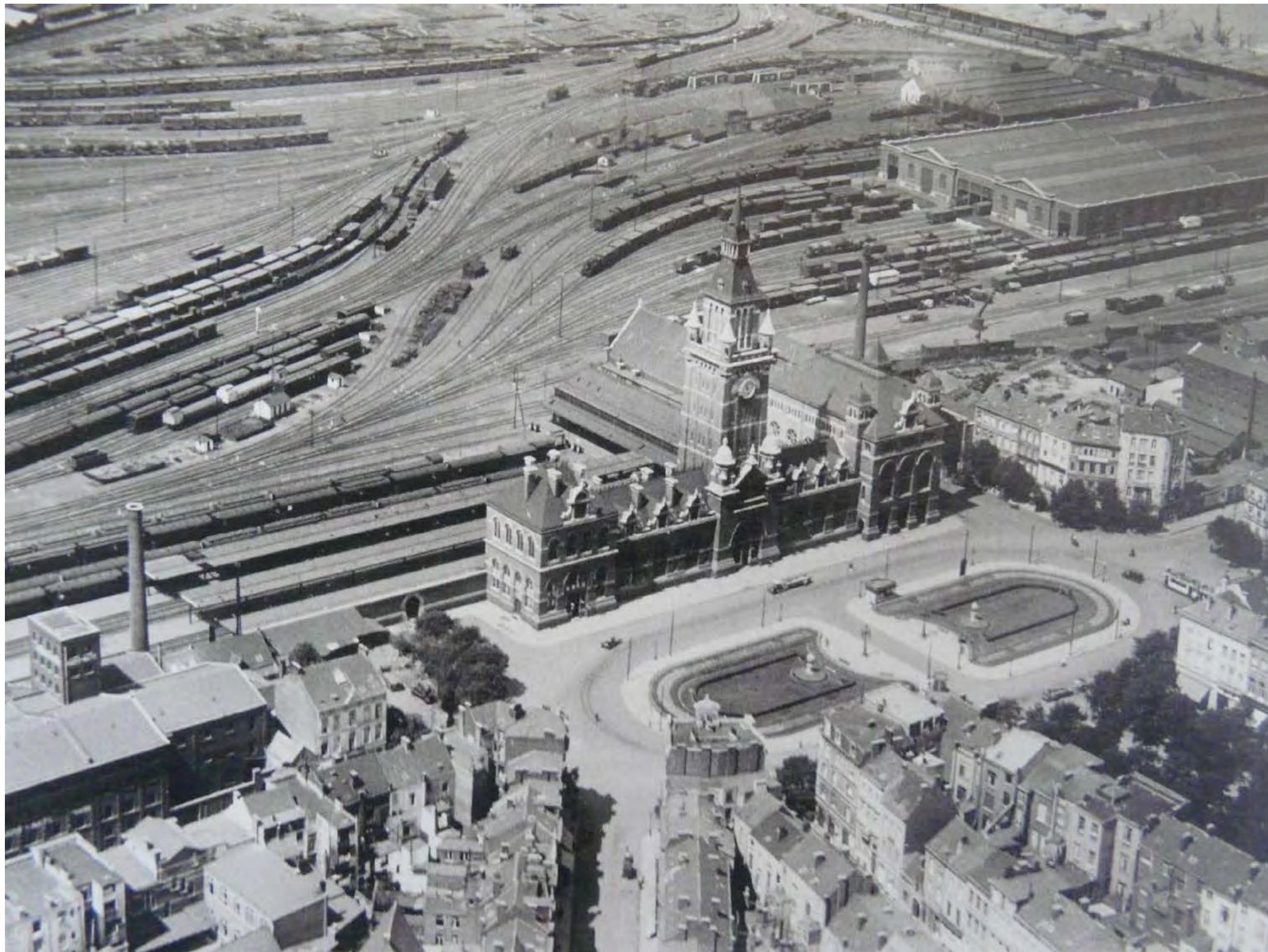
VERLOOP in grote lijnen:

- -1869 : de sloop van de citadel wordt in het vooruitzicht gesteld...
- -1874 : begin afbraak citadel
- -"S.A. du Sud d'Anvers" verwerft uiteindelijk de terreinen voor de aanleg van de nieuwe Zuid-wijk

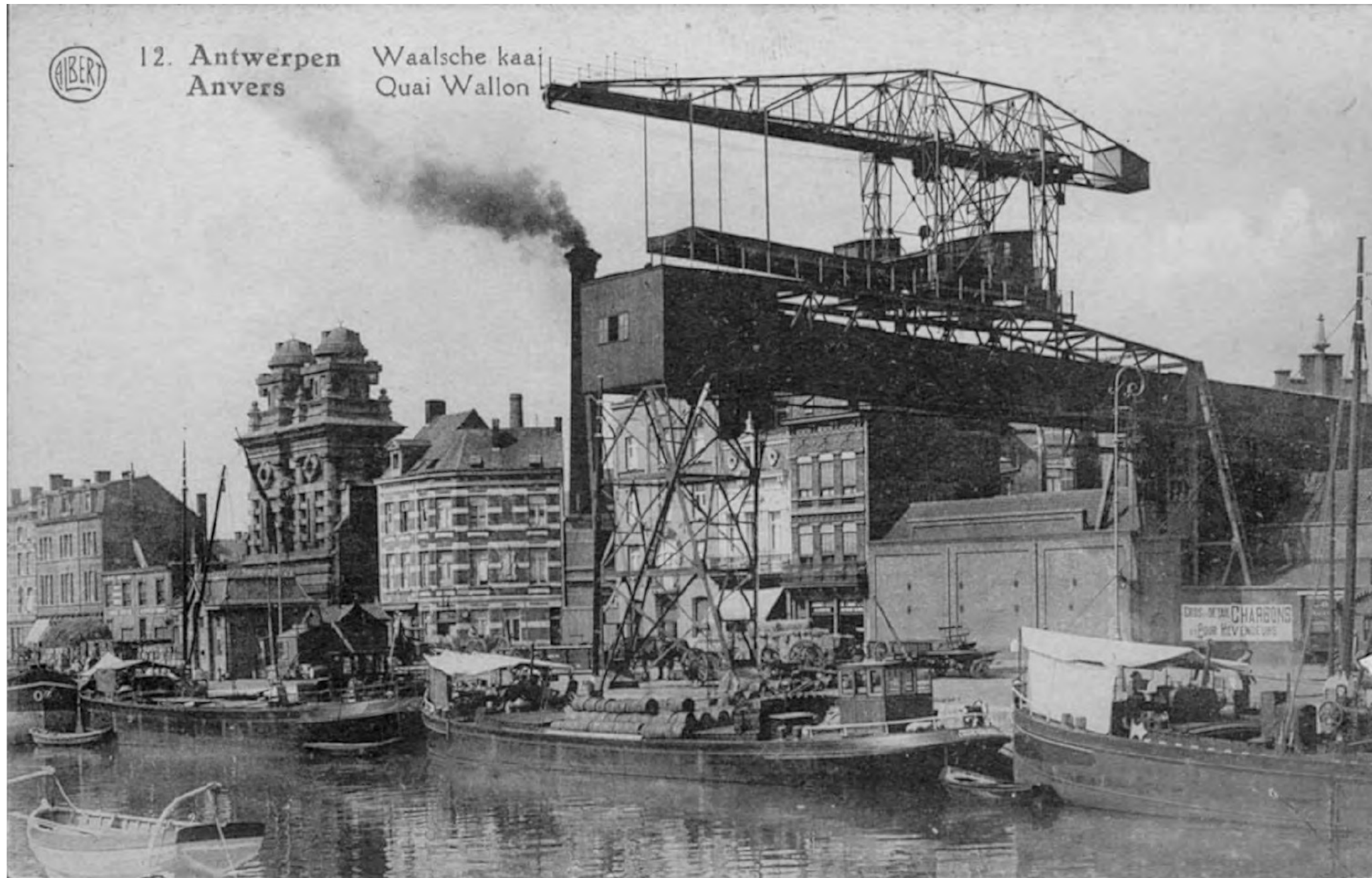

12. Antwerpen
Anvers

Waalsche kaai
Quai Wallon

ANVERS. — Les Bassins du Sud

5. Antwerpen-Zuid: een architectonisch openluchtmuseum !

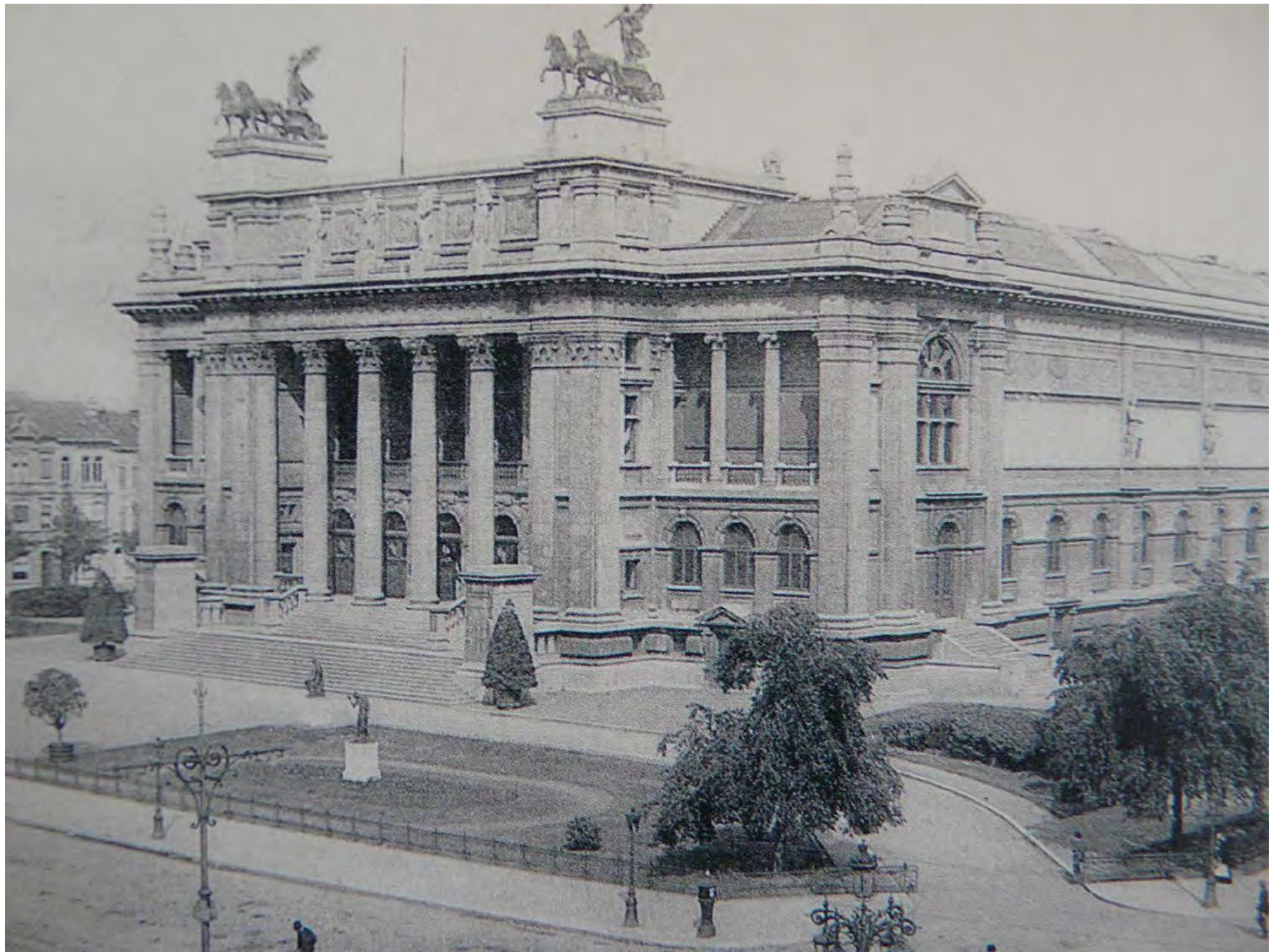
-Vlaamse kaai & Waalse kaai + omgeving = EEN UNIEK HAVENLANDSCHAP IN VL ! Waarom?

>>Mix van bewoning, kantoren en (veel) publieke functies, horeca, cultuur, musea

>>Prestigieuze monumenten en gebouwen van regionale en bovenregionale, zelfs internationale betekenis (vb. MSK, ZPH)

>>Gevarieerd onroerend erfgoed door grote continuïteit (van ca.1883 tot heden)!

ANVERS. — Vue du Quai Flamand.

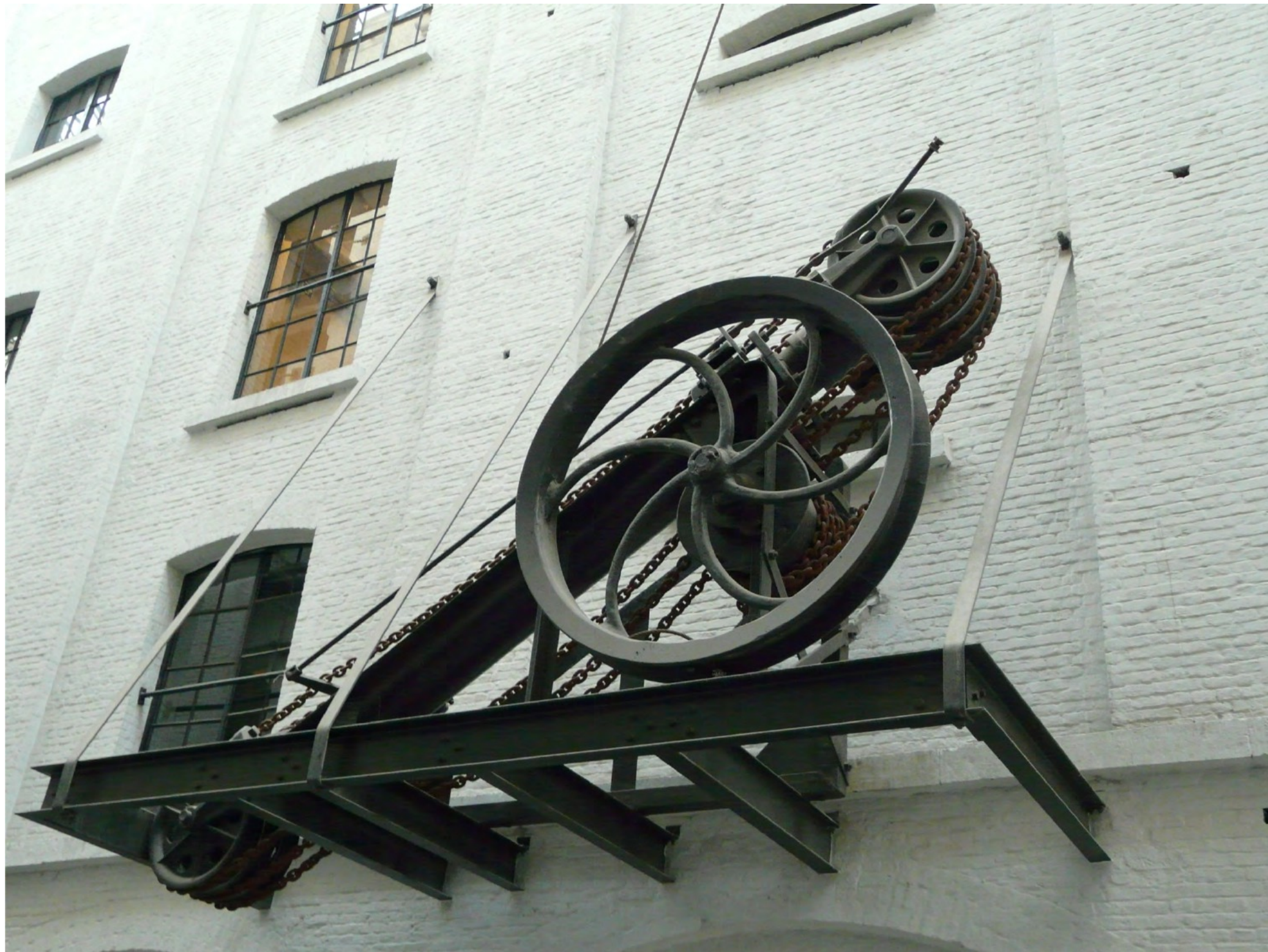

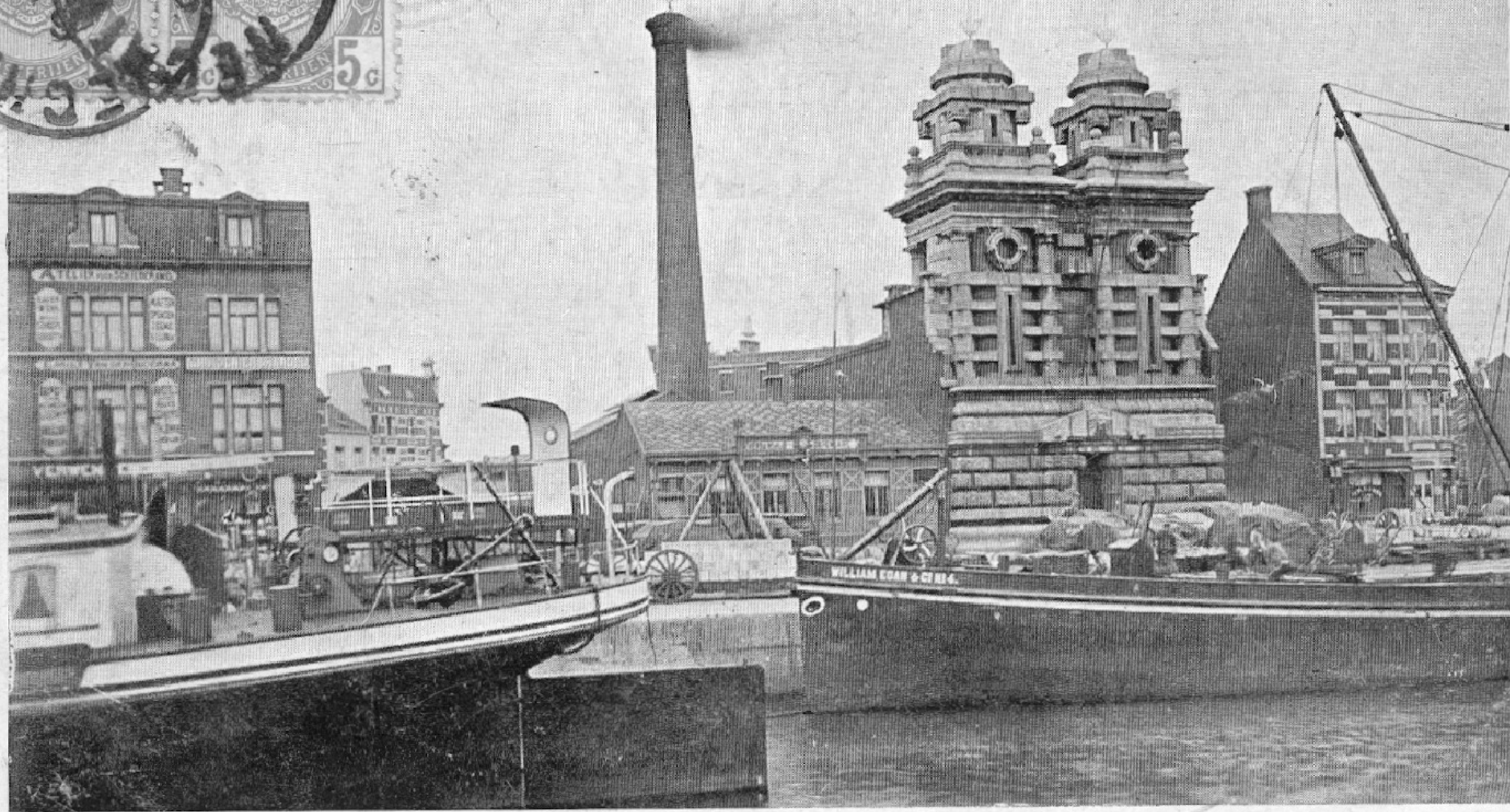
6. Waterpershuizen te Antwerpen (algemeen)

- -1. Hydr. Centr. In Kon. Stapelhuis, 1865
- -2. Pershuis Station A'pen-Dokken, 1873
- -3. Noorderpershuis, 1877-1878
- -4. Zuiderpershuis, 1882-1883
- -5. Pershuis Sint-Felix, 1885
- -6. Hyd.Fabr. Hydro-électr. Anversoise, '93
- -7. Pershuis Zuidstation, 1896-98 (onafg.)
- -8. Pershuis Kaai 57 Amerikadok, 1904-06

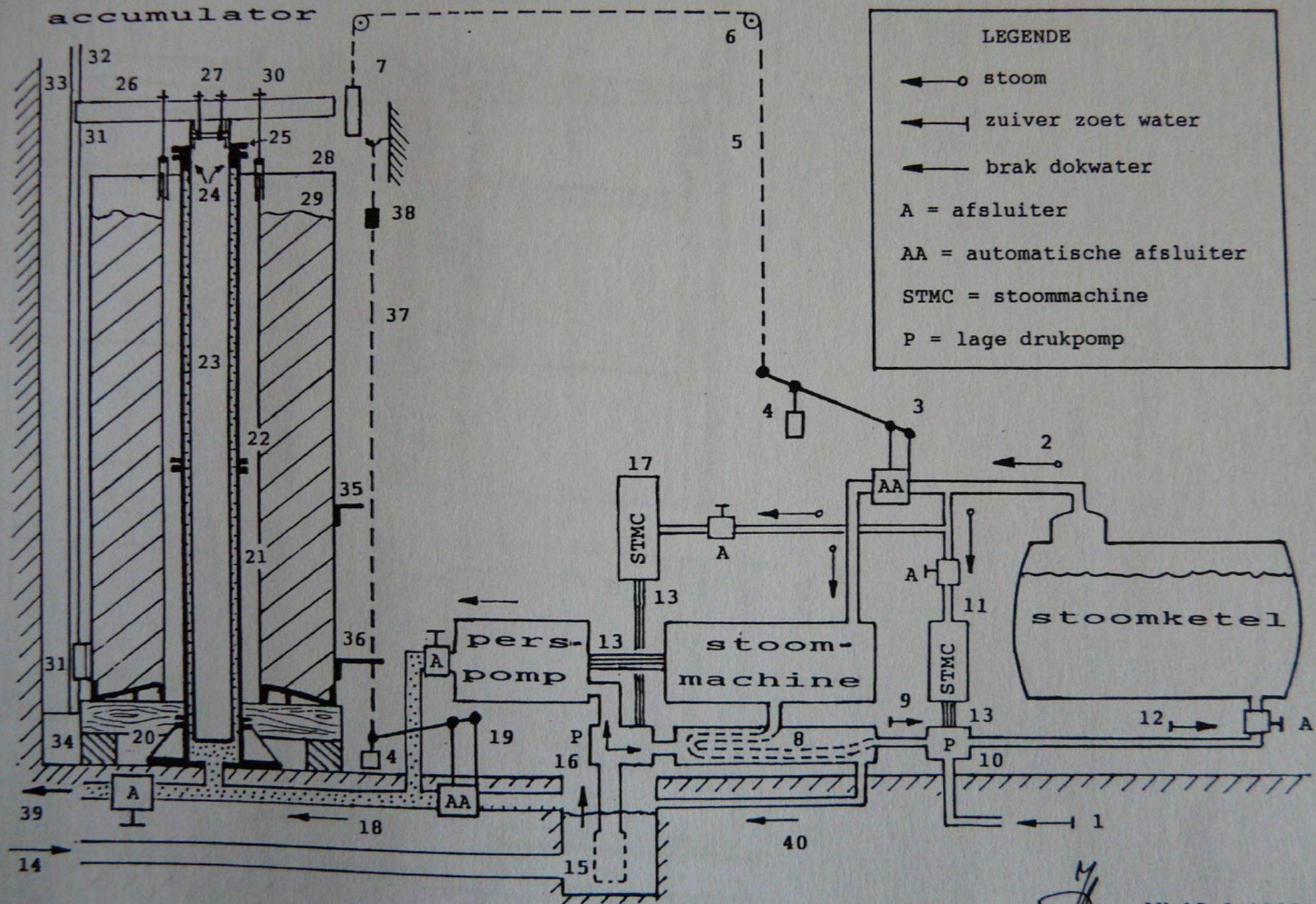
ANVERS. — Quai Flamand

25

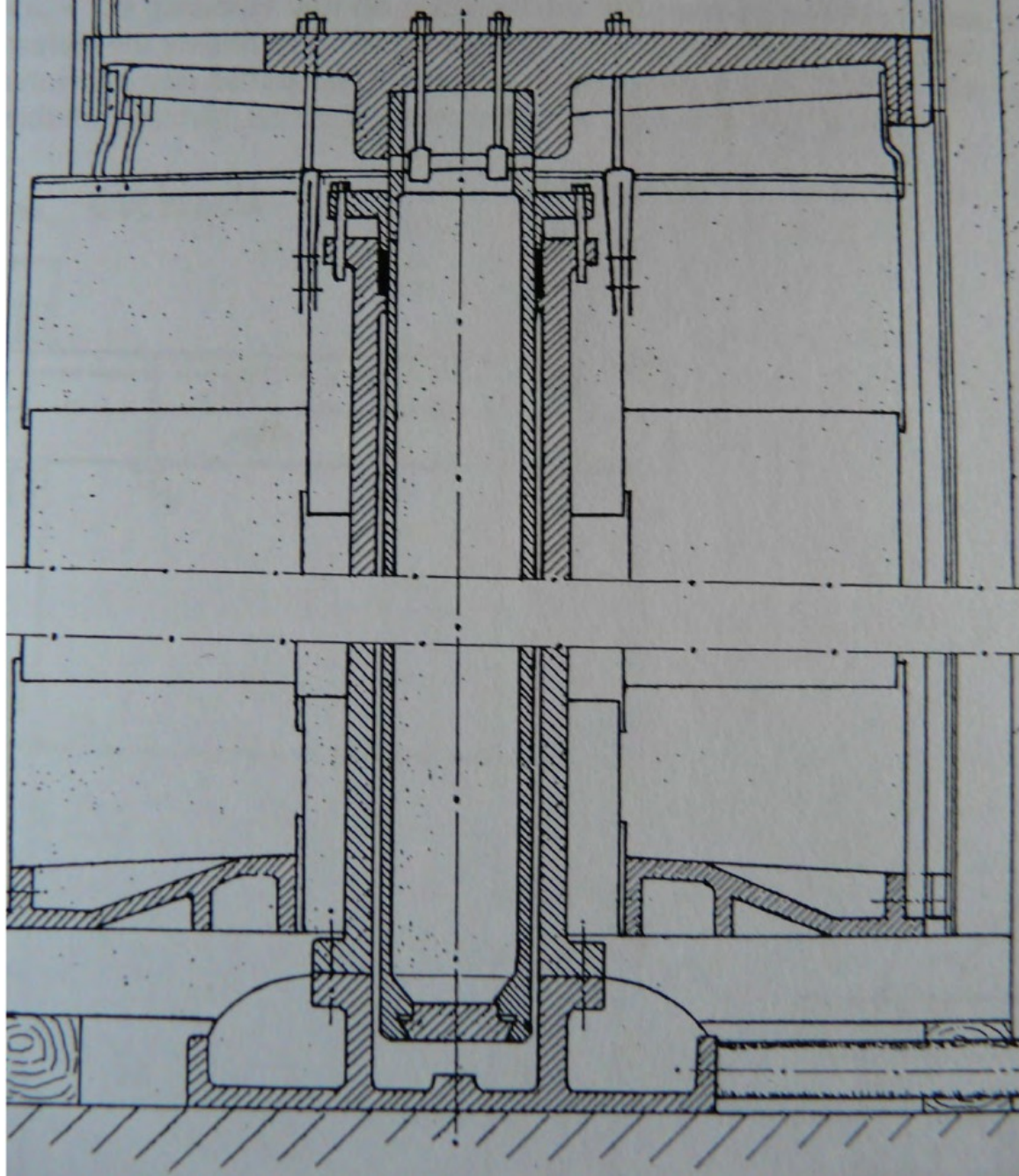
7. Water als energieoverbrenger

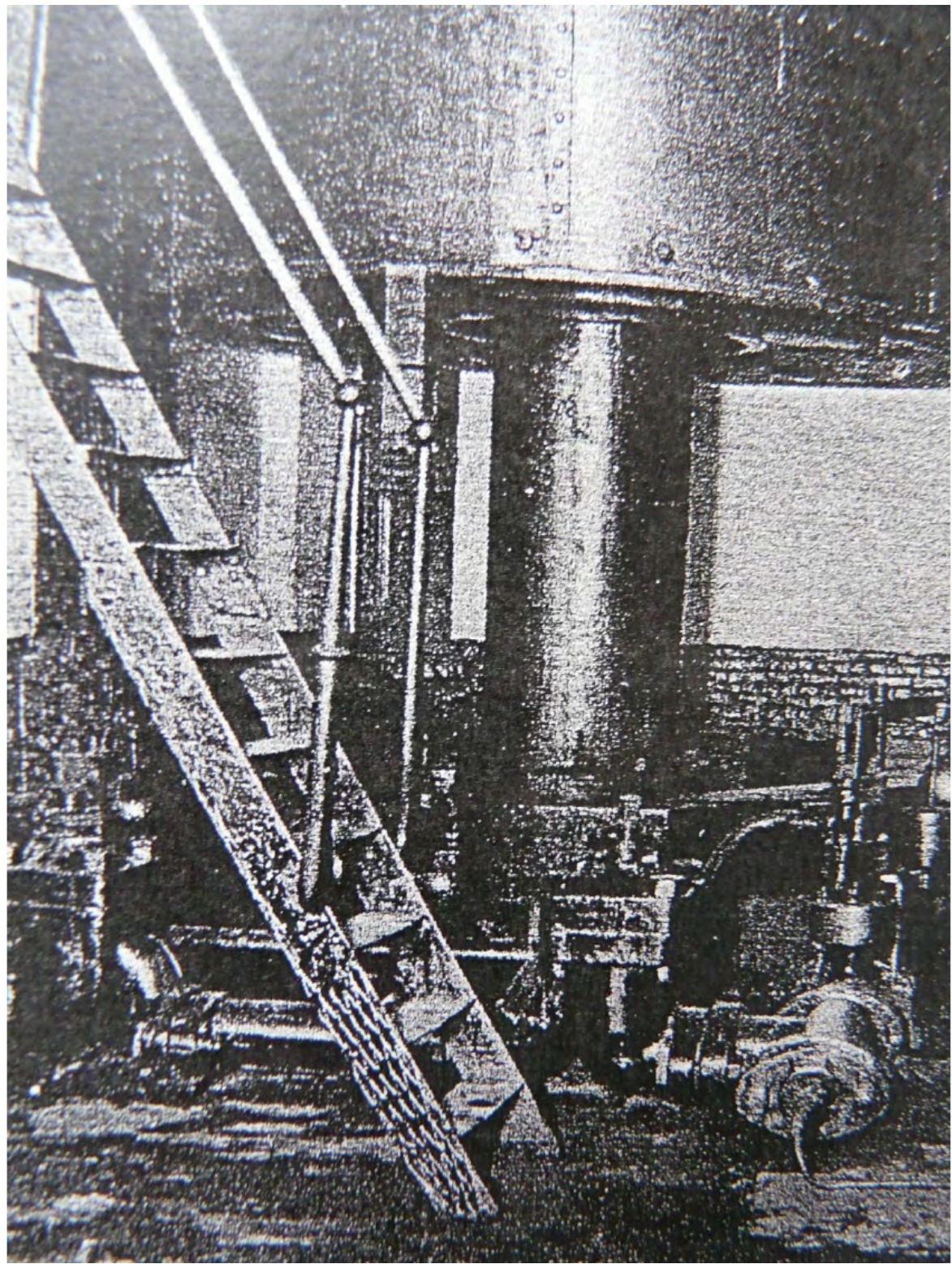
- Blaise Pascal: voorloper van primitieve accumulator (in 1623)
- Ingenieur Bramah: 1ste industriële waterpers (in 1797)
- Ingenieur Sir W.G. Armstrong: perssysteem mét accumulator (in 1850) = basis van systeem van de Antwerpse hydraulische pershuizen

4/10 AH, 15.2.1992

Accumulateur.

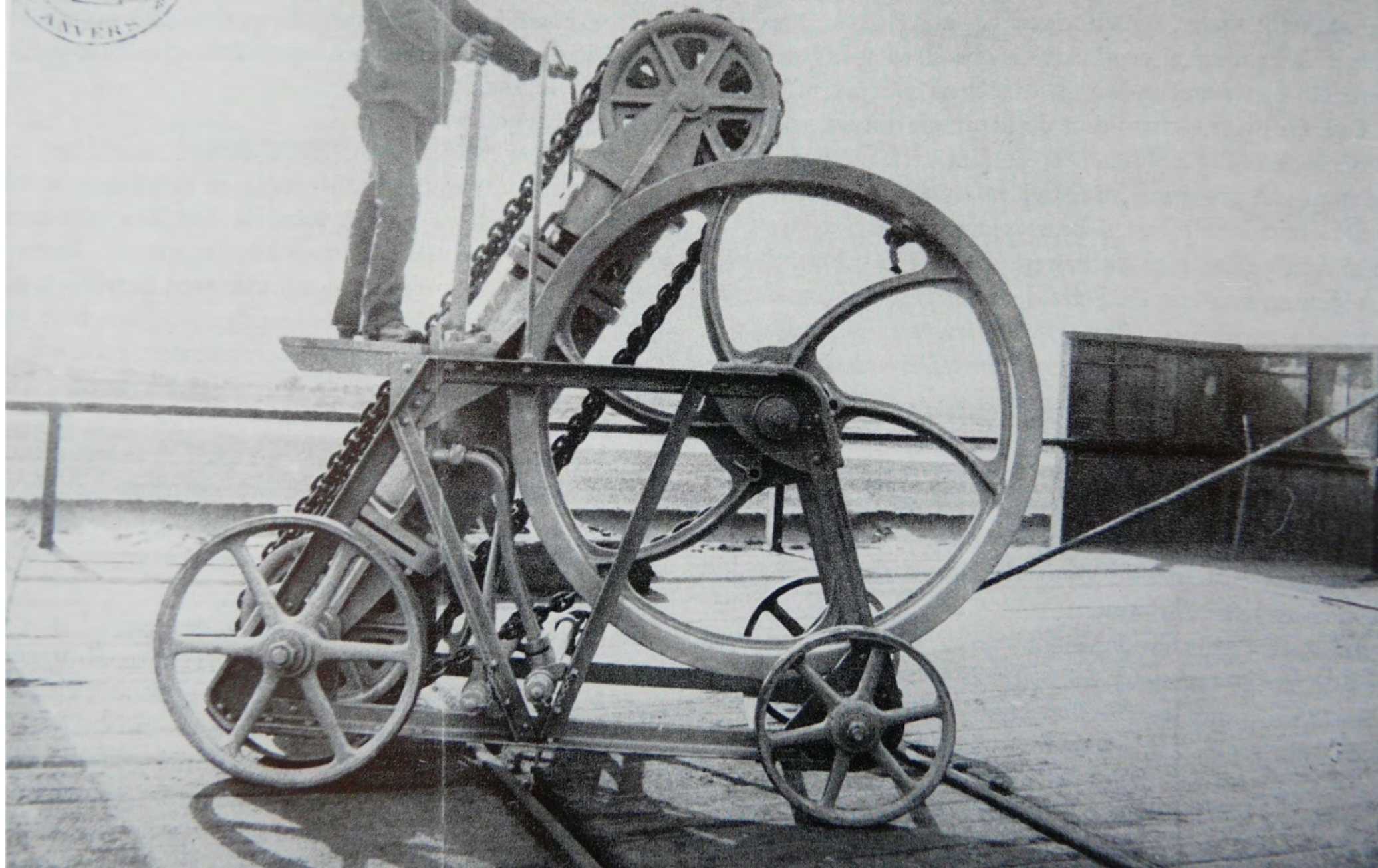

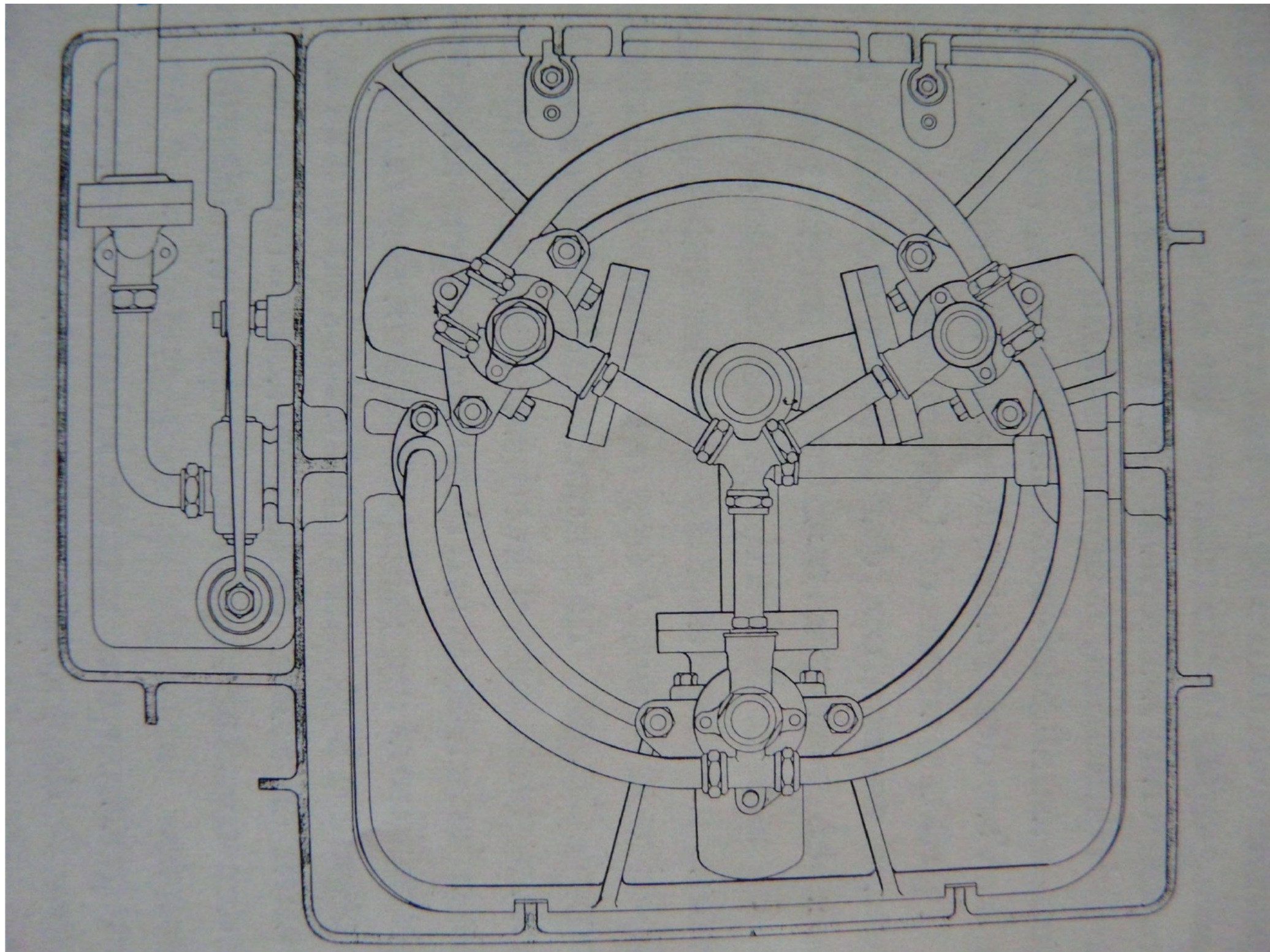

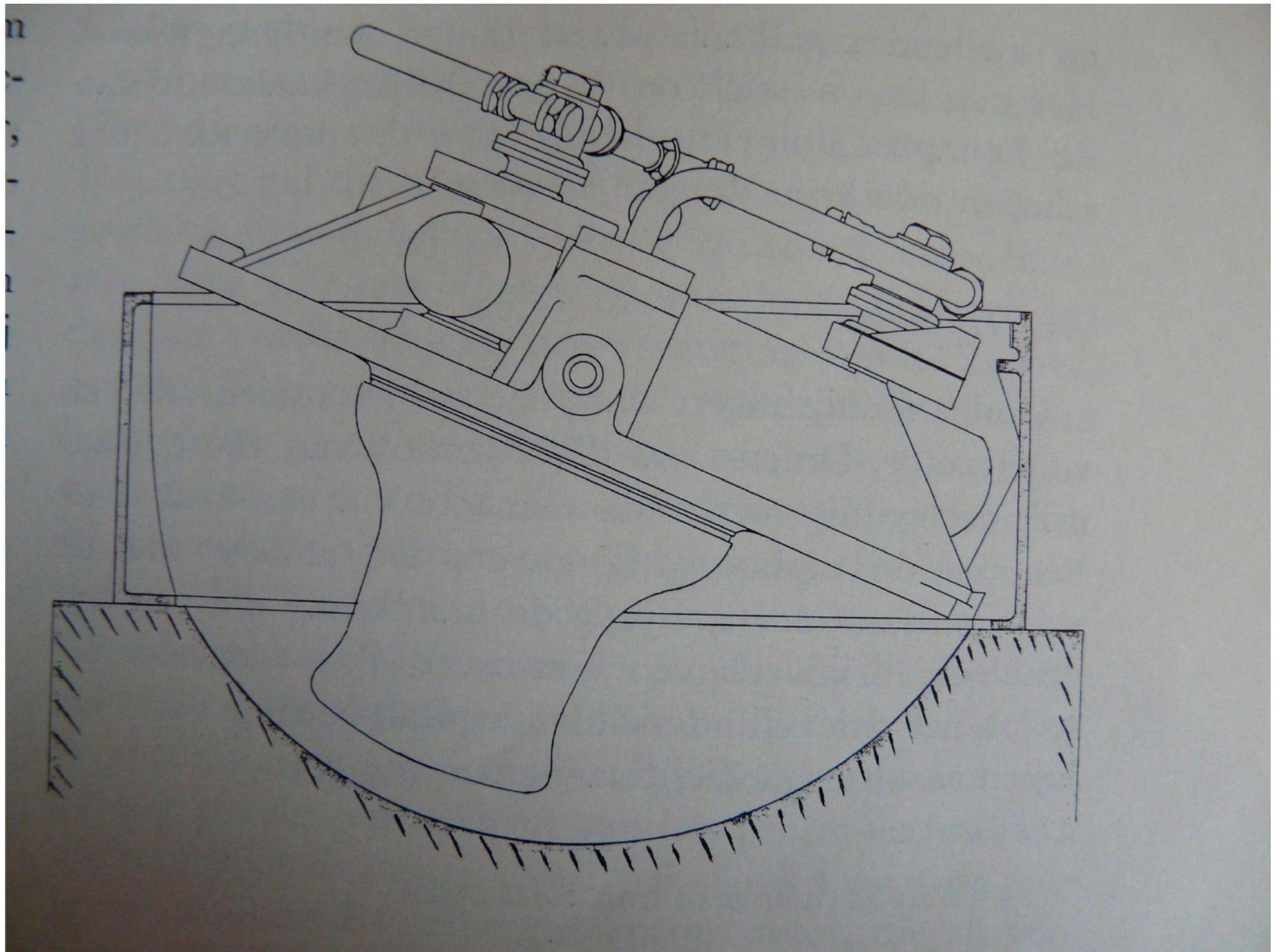

Jigger *D3*

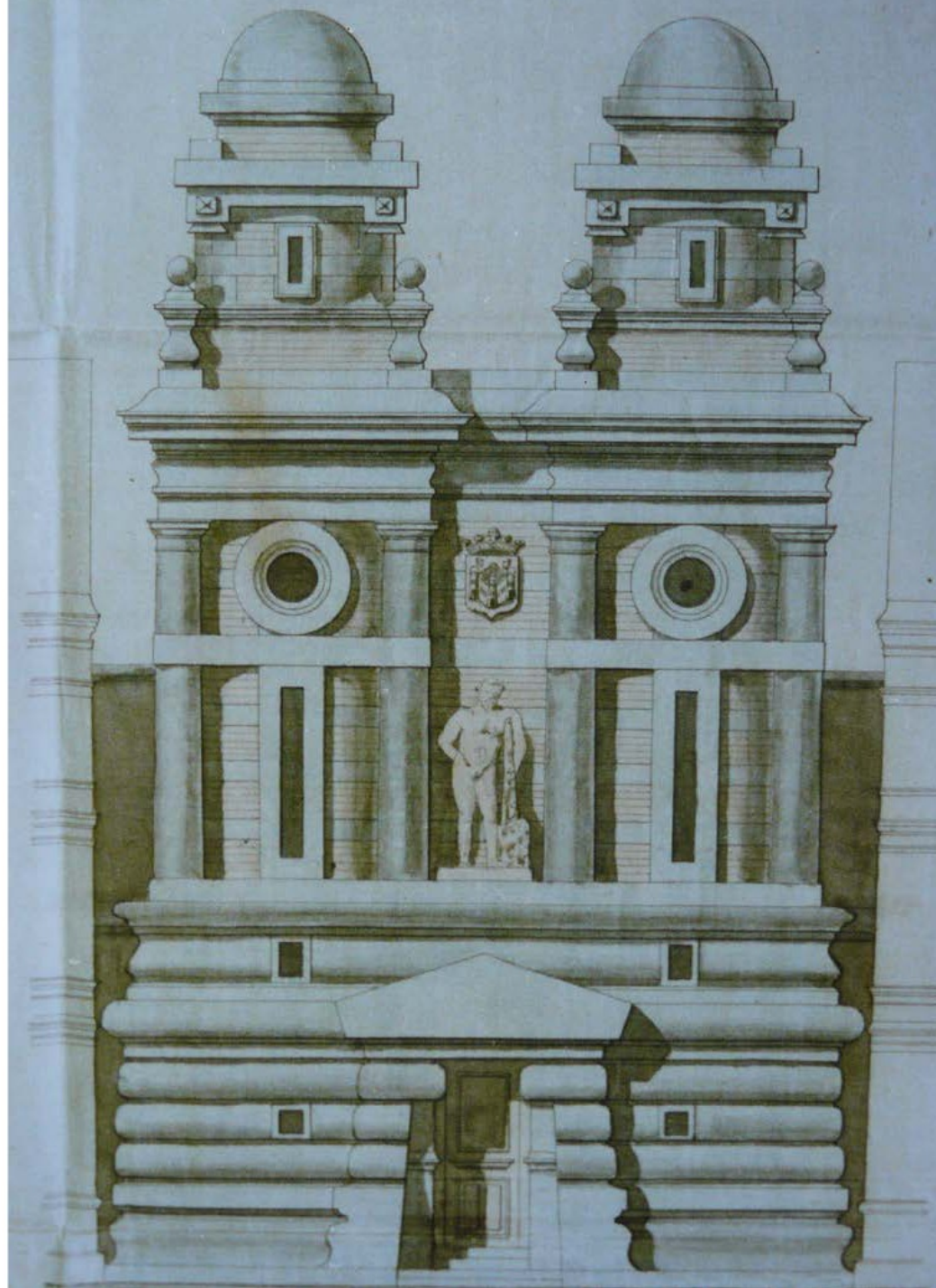

8. Ontwerp & uitvoering ZPH

- -Ontwerper: Paul De Wit, medewerker van Gustave Royers
- -Ernest Dieltiens (uitgevoerd ontwerp)
- (cfr. “L’Emulation” van 1887)
- -Aannemer R.Hargot, St-Gillis (Brussel)
- -5 stoomketels De Nayer (Willebroek)
2 stoommachines La Meuse (Luik)
- -Bedrijfsklaar in 1883

Façade du côté du quai wallon.

CH. LAEYEN & Co.

Éditeurs de publications scientifiques

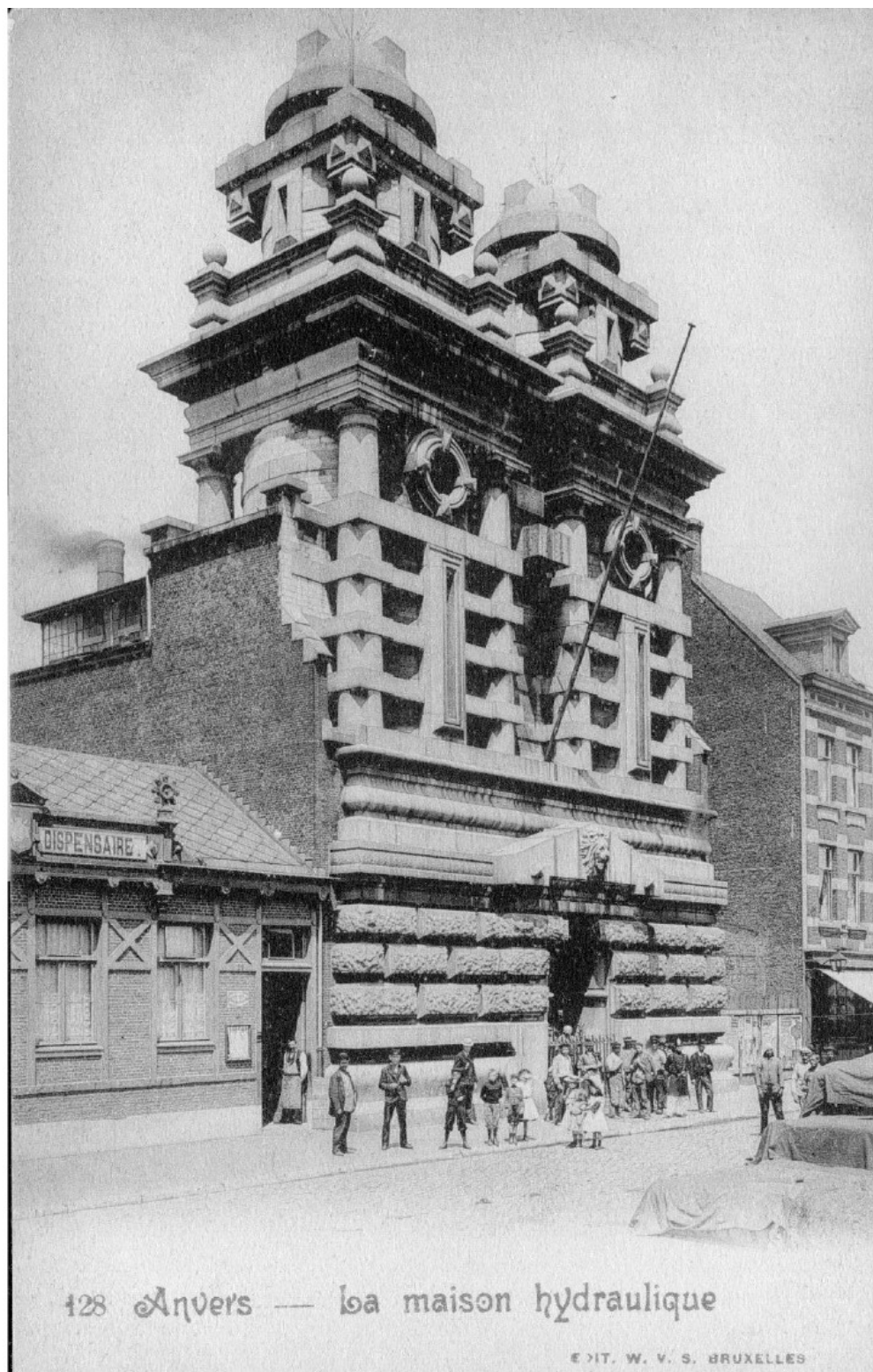
PAVILLON POUR LA PRESSION HYDRAULIQUE

A ANVERS

1882

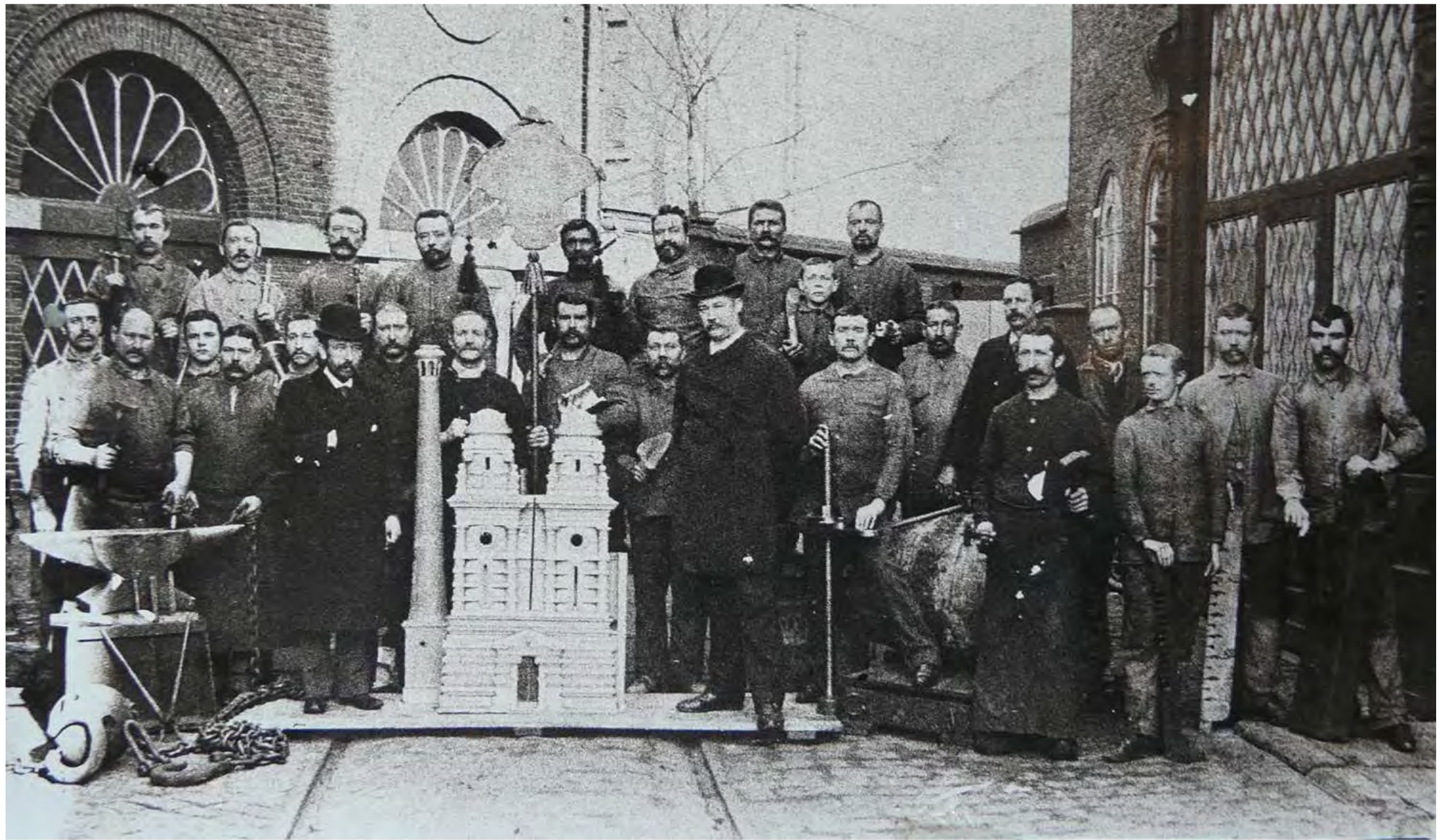
ARCH^{TE} ERN. DELTOENS

PL. 10

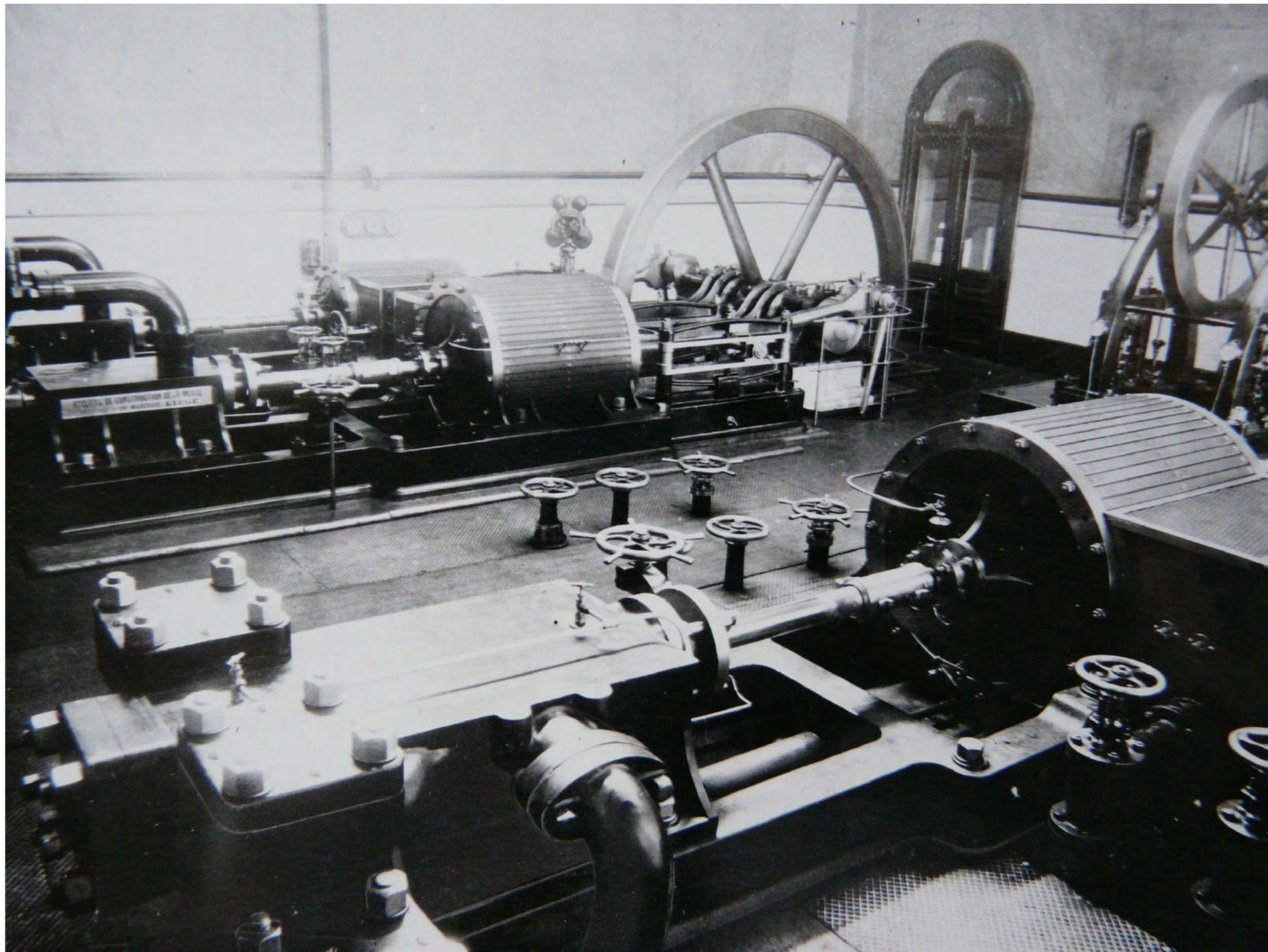
128 Anvers — la maison hydraulique

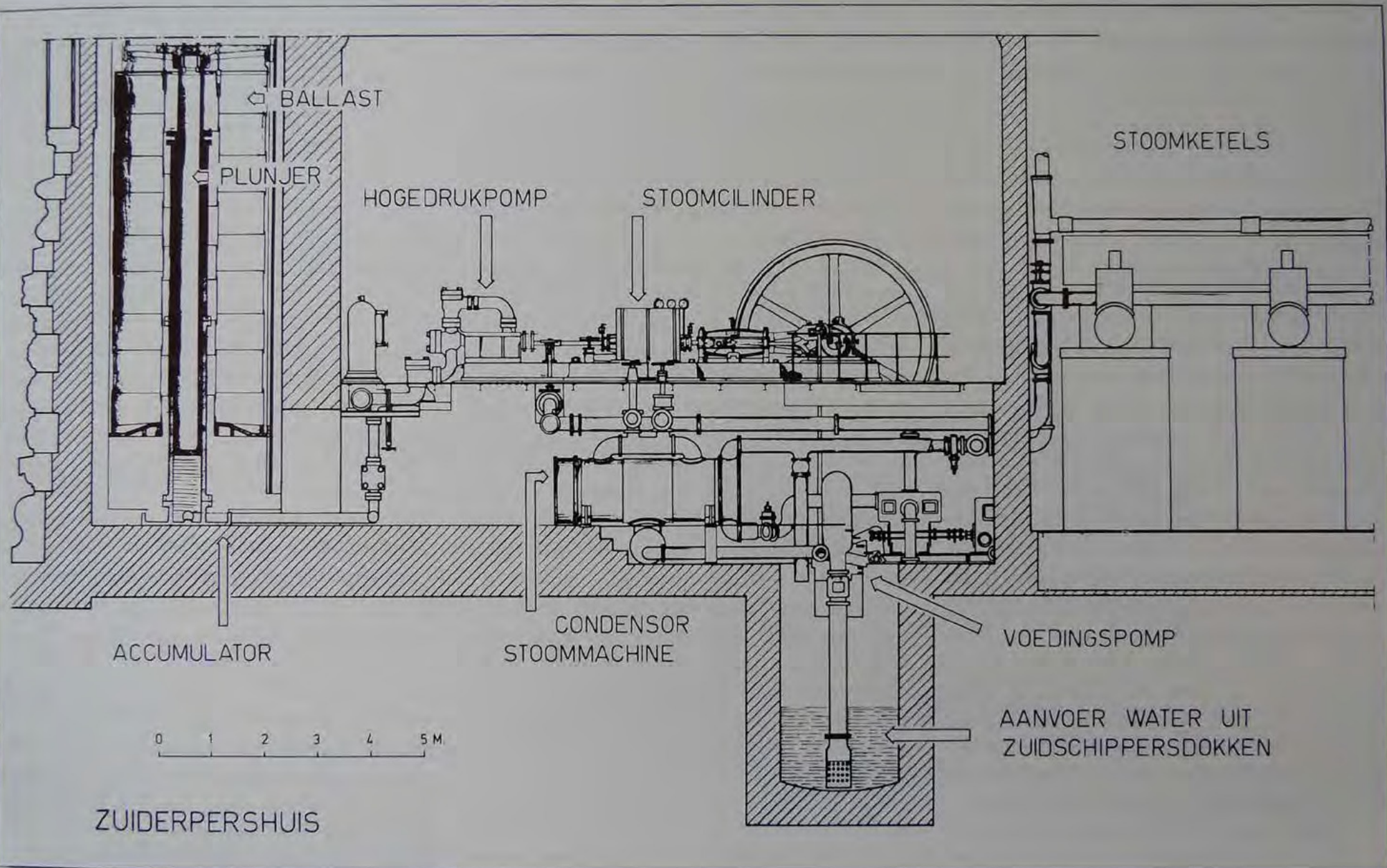
ÉDIT. W. V. S. BRUXELLES

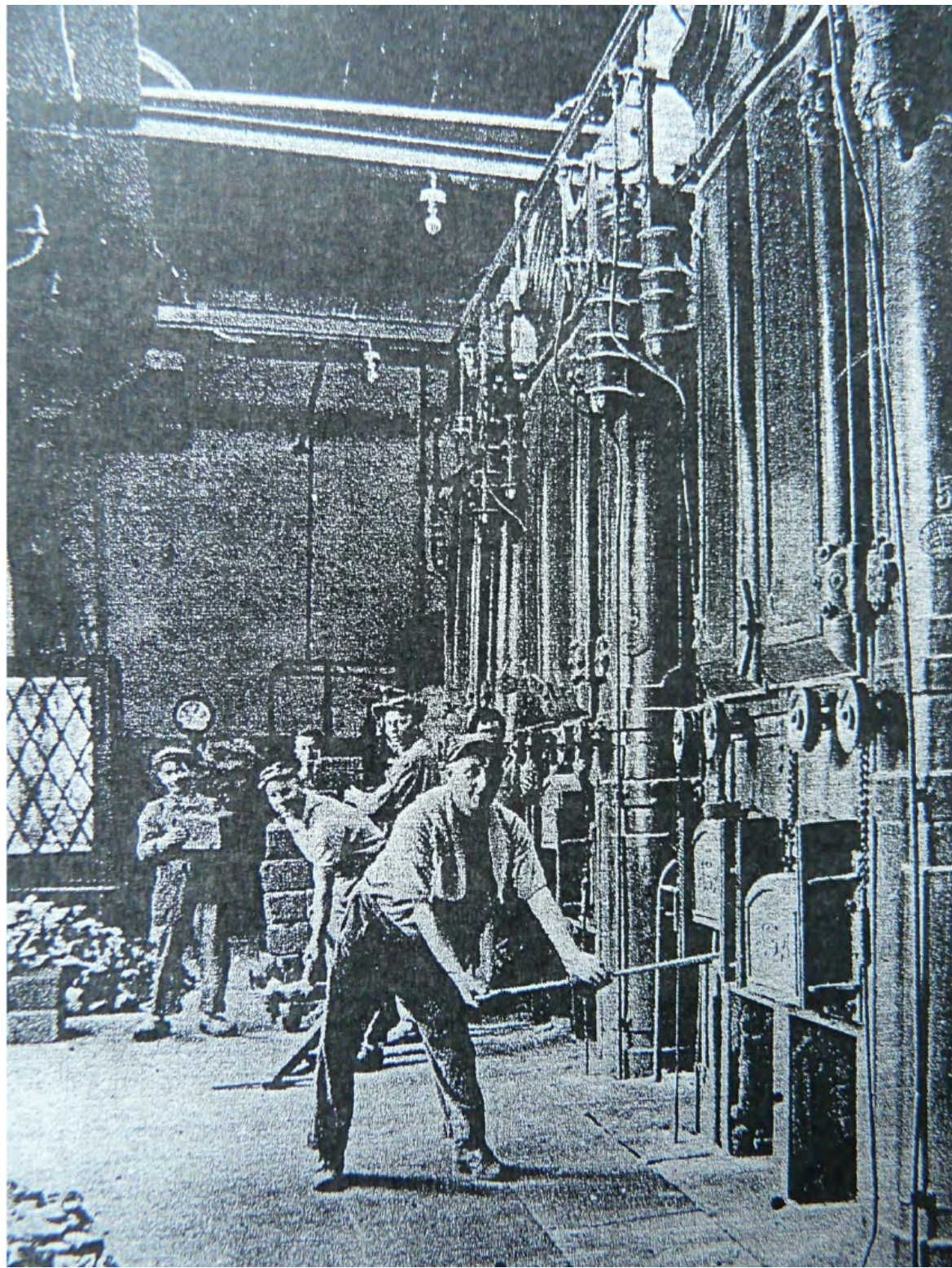

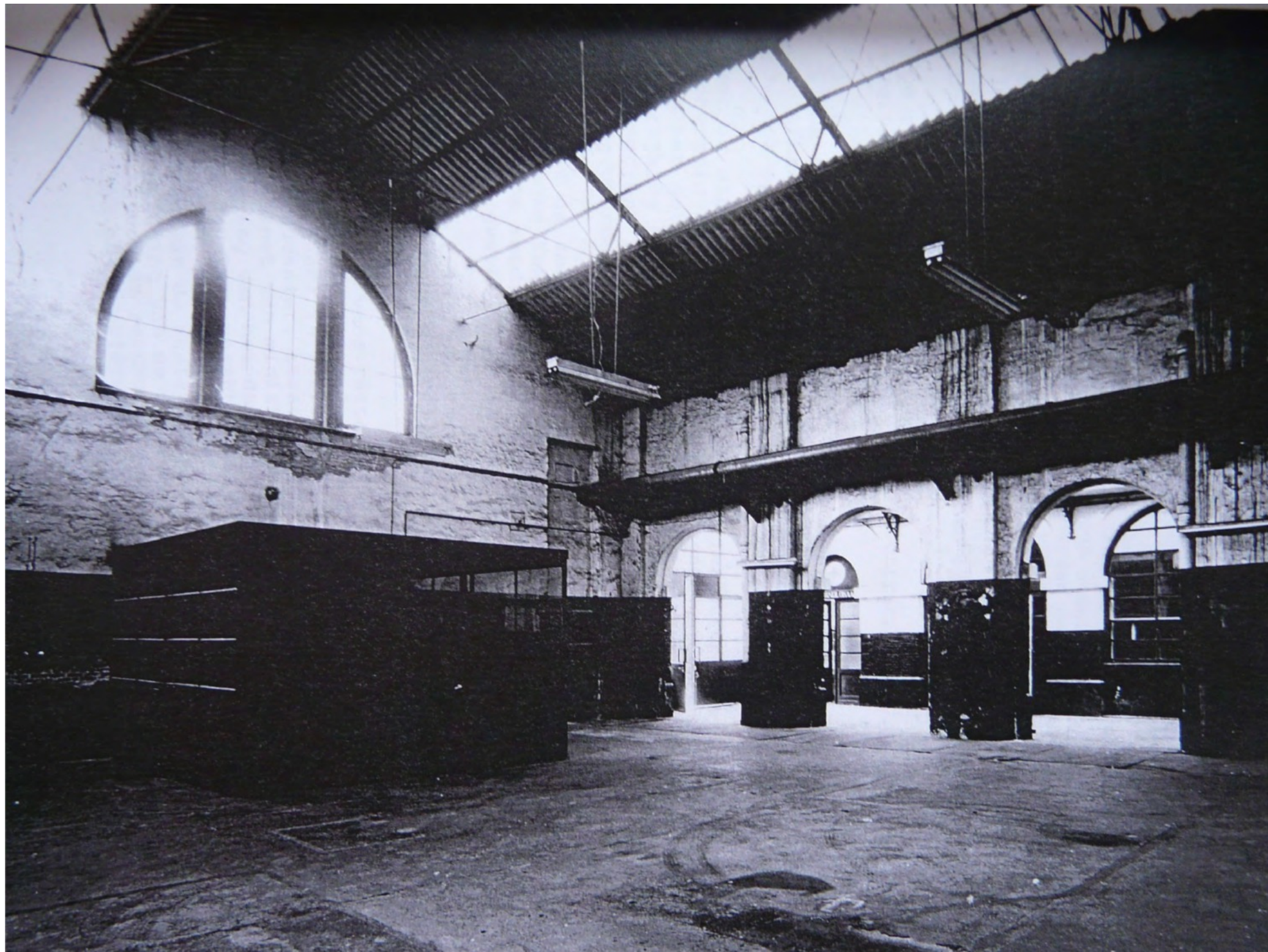
9. Meer over stoomketels, stoommachines, accumulatoren...

- Gebruik ZPH, eerst enkel voor 3 bruggen aan de Zuiderdokken...
- Hoogtepunt gebruik: 164 walkranen, 8 bruggen, 6 sluisdeuren, 3 rioolschuiven + 30-tal kaapstanders !
- Operationeel tot in 1977 (op 't einde enkel voor bediening Nassaubrug)
- 1979: reeds beschermd als Monument (o.m. door steun van "trekpaard" Albert Himler en aantal van zijn collega's)

10. Architectuur van het Accumulatorengebouw

- **Materiaal** = Blauwe hardsteen (blauwgrijs), Gobertangesteente (wit) / “binnenwerk” is wel volledig in baksteen !
- **Gelijkenissen met andere gebouwen..**
vb. Zoutfabriek Arc-et-Senans C.N.Ledoux
- **Andere accumulatorengebouwen in België:**
machinezalen scheepsliften aan Canal du Centre, op UNESCO-lijst Werelderfgoed (dank zij ‘trekpaard’ Jean-Pierre Gailliez !)

11. Andere delen ZPH (a)

Onder meer:

- kettinggloeioven** (zeer zeldzaam relict !!)
- "cluster" van werkplaatsen (binnenkoer)
smidse (regelmatig nog in bedrijf !) ***,
paswerkerij, draaierij ***, (gerenoveerde)
hangar, (hergebruikte) bijkomende
stoomketel-zaal ...

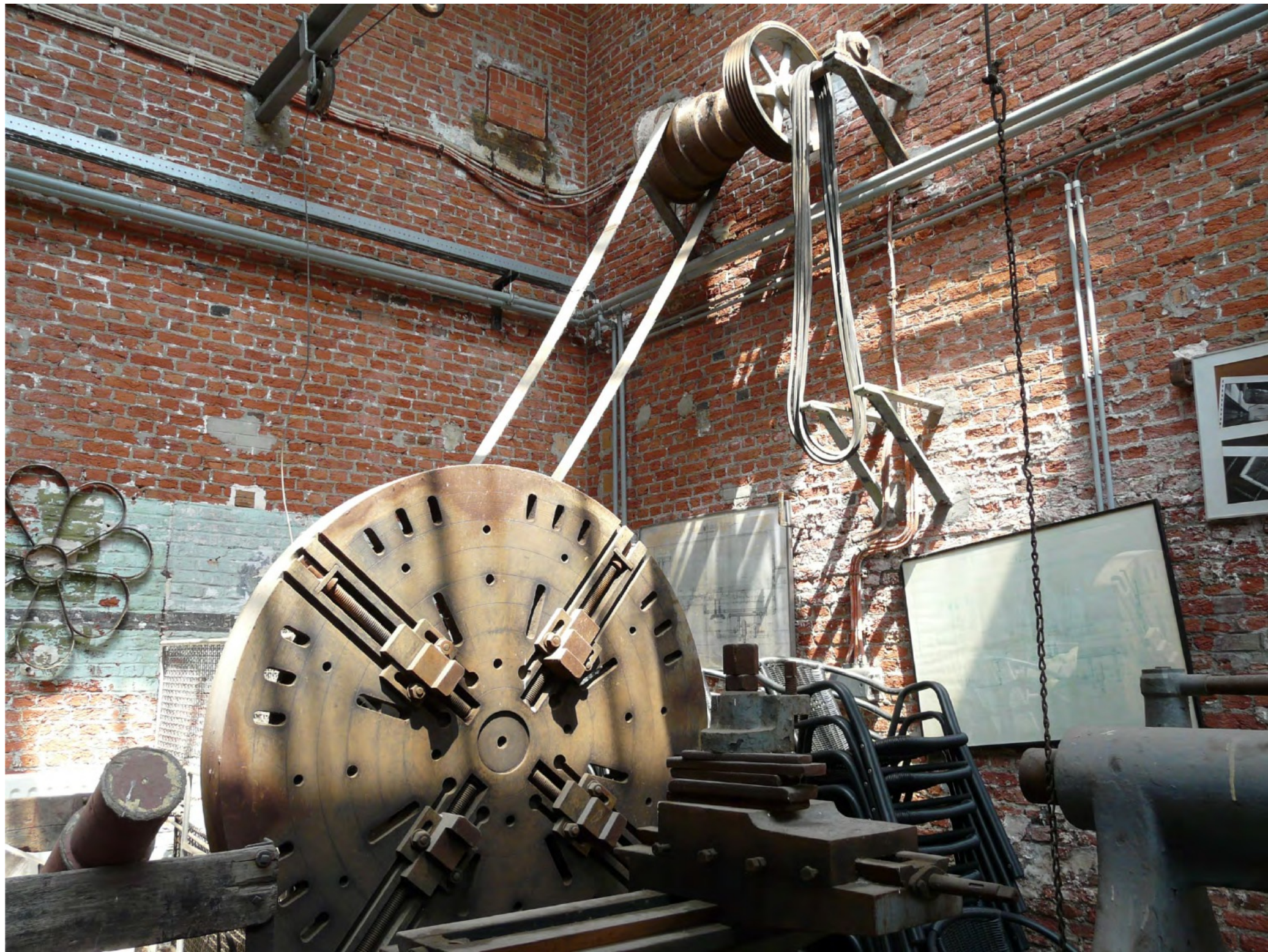

12. Andere delen ZPH (b)

- -directiewoning
- -dienstwoning en administratief gebouw

13. Andere delen ZPH (c)

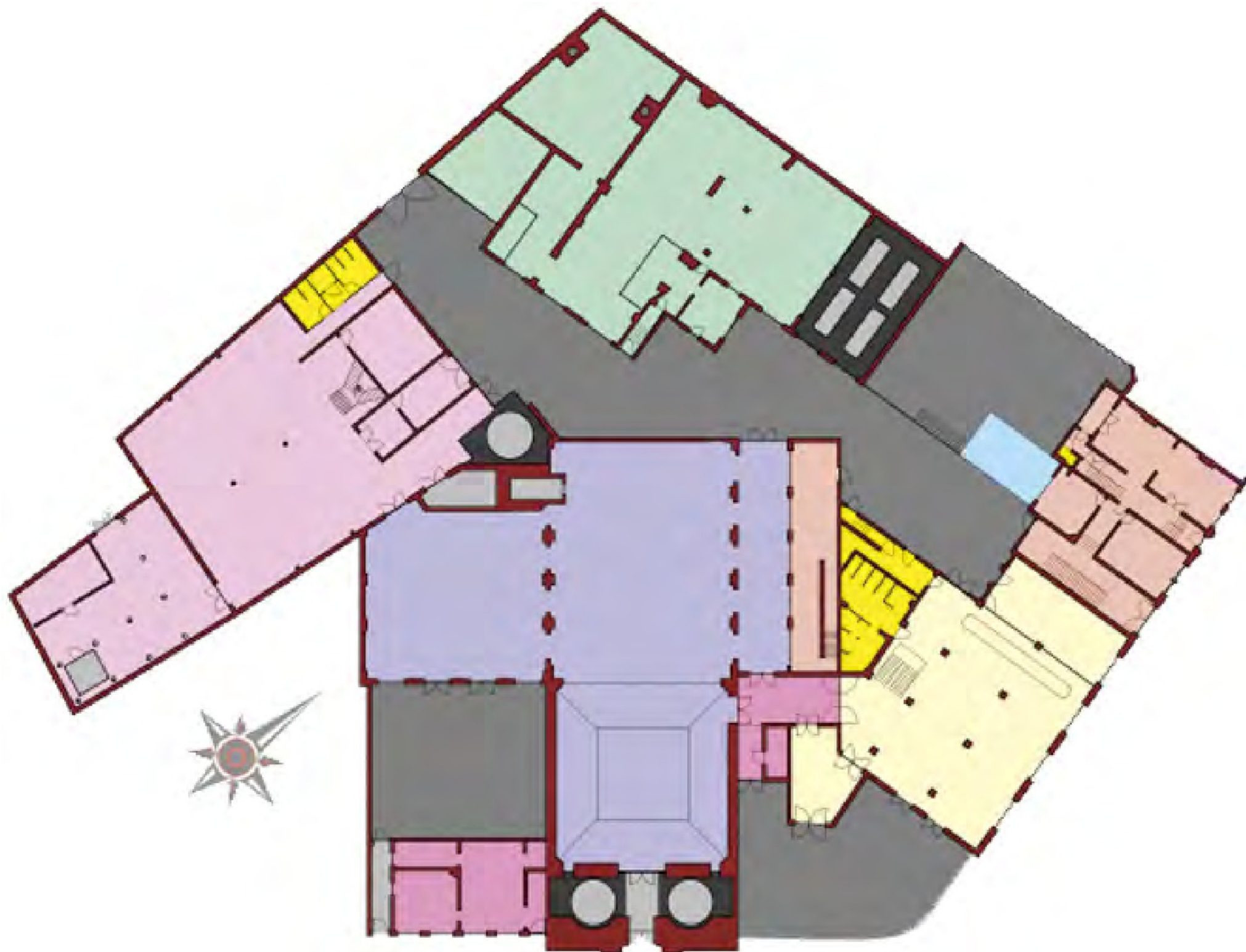
- -"Verbandhuis" (1898-99)

14. De plattegrond van het ZPH nader bekeken

- -Hoofdas: “Energie-as”
- -Secundaire as: “Beheer & onderhoud-as”

15. Evolutie na “uitbreidingswerken” (na 1892)

- -magazijn (ca. 1900)
- -weegbrug 1910
- -1959: stoominstallatie wordt ontmanteld
begin 1960: waterdruk geleverd door 4
elektrische centrifugaalpompen in
aanpalend werkhuis van de “Hydro
-Electrique Anversoise”

16. Sociale leefwereld: Havenarbeid Zuiderdokken

- aanvankelijk aanwerving op straat...en op café
 - bijzonder hard labeur van sjouwers e.a.
arbeiders
 - 1ste veiligheidsmaatregelen pas ca. 1900
 - loon aanvankelijk betaald in natura: veel misbruiken
 - 1889: wet kinder- en vrouwenarbeid
 - begin 20ste e: leerplicht maar geen schoolplicht !
 - moeizame opgang haven-syndicalisme
 - voor WO I: ook schrijnende woonomstandigheden
- = I M M A T E R I E E L H A V E N E R F G O E D !!**

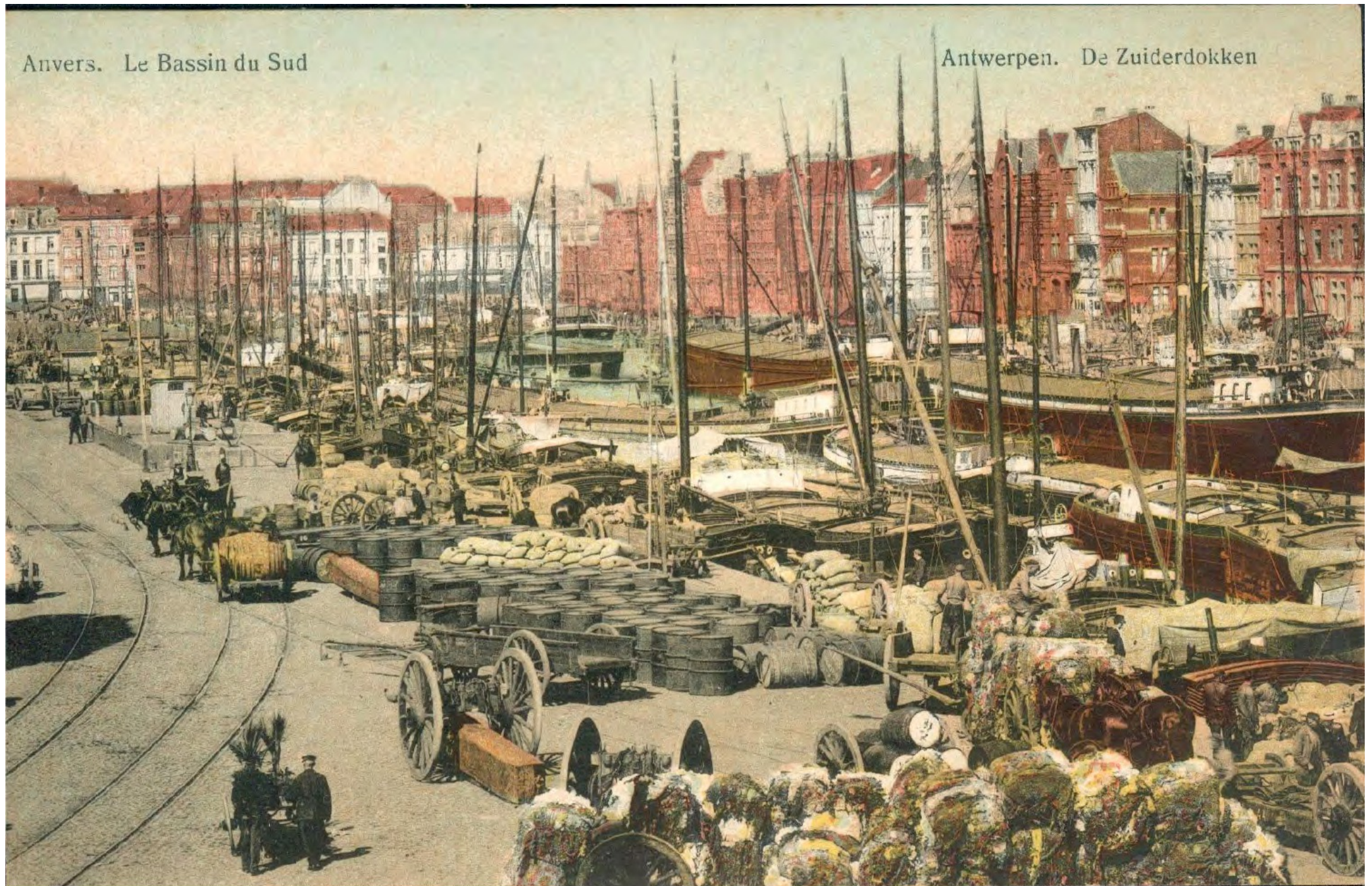
ANVERS. - Déchargement des moules au quai Wallon
ANTWERPEN. - Entladung von Muscheln

Anvers. Le Bassin du Sud

Antwerpen. De Zuiderdokken

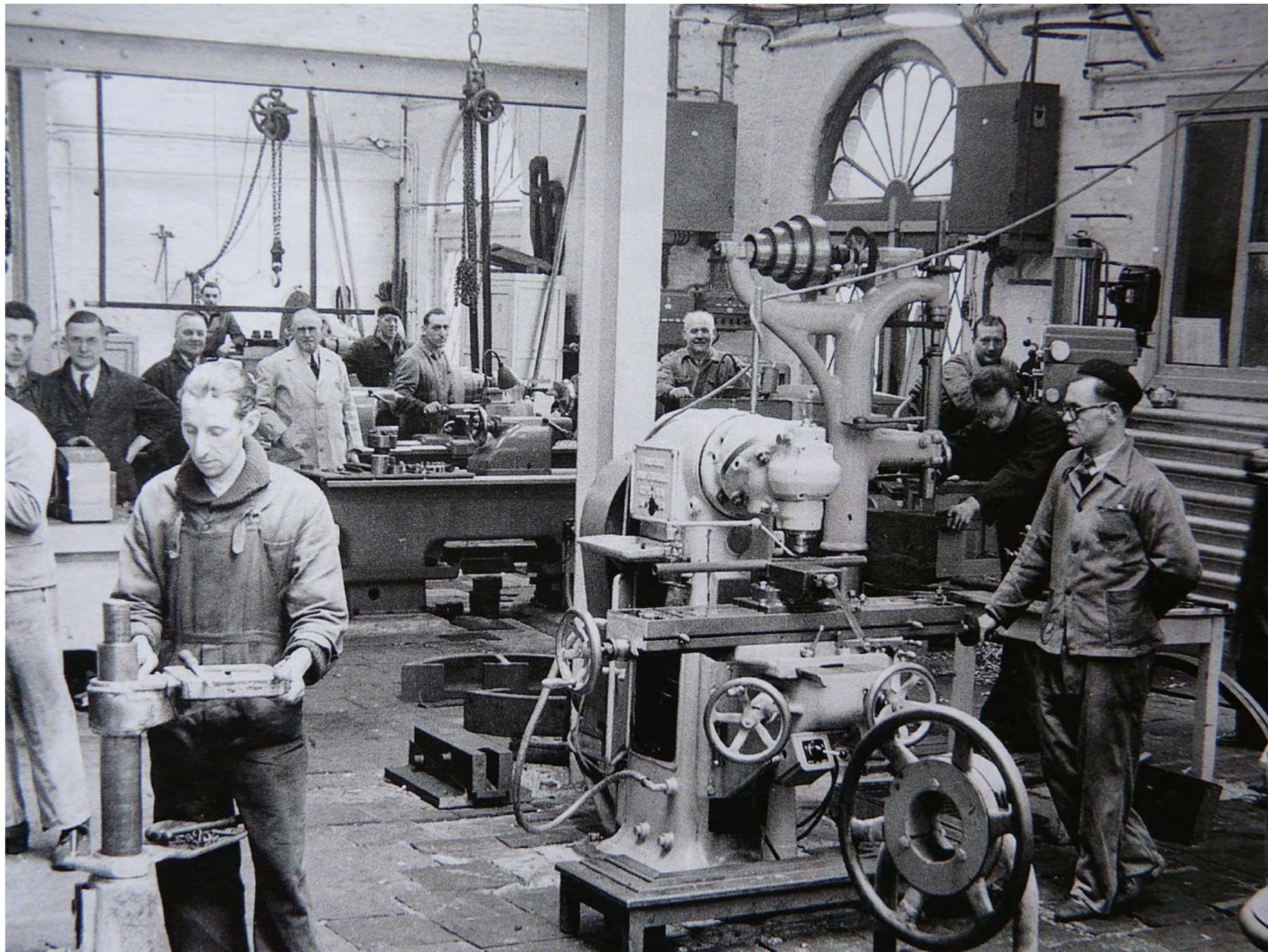

Anvers

Le quai Flamand.

17. Herbestemming ZPH na stillegging als pershuis

-**Internationale Nieuwe Scene** 1984-1993

1987: erfpachtovereenkomst 50 jr ts INS & Stad

-**Wereldculturencentrum Zuiderpershuis vzw**
(WCC ZPH) vanaf 1993 tot heden

Doel : “**Het WCC ZPH is een
podiumkunstenorganisatie met als doel
de artistieke communicatie tussen
westerse en niet-westerse culturen en
gemeenschappen**”(bron: info Francine Smeyers)

18. Restauratie van het ZPH

- -Algemene restauratieoptie: zo getrouw mogelijk
- -Fasering (behoedzame aanpak, ook uit financ. noodzaak) cfr. Willem Hulstaert, architect.
Dus doordacht opsplitsen belangrijke werken
 - Fase 1 (1992-93): spektakelruimten, foyer
 - Fase 2 (1996-97): inrichting 'loodsen',
inrichting admin. in ZPH-directievleugel
 - Fase 3 (2007-09): verbandhuis e.a.:
inrichting voor promotie, educatie,
onthaal...

19. Zuiderpershuis had en heeft sleutelfunctie in revival Zuidwijk & toekomst Zuidwijk & Zuiderdokken

- **WAT VAST STAAT:**
- -Vernieuwde dynamiek Zuidbuurt begon ca. 1980 met bescherming, restauratie en dynamisch hergebruik van ZPH !!
- -ZPH was (letterlijk) “watergebonden”: her-openmaken Zuiderdokken zal vroegere link met water herstellen = eerherstel voor ZPH en tal van andere nog aanwezige havenrelicten
- -De heraanleg Zuiderdokken zal ten goede komen aan woonkwaliteit Zuidbuurt + van beleving (dr zowel bezoekers als bewoners) van het “Zuidbuurt-erfgoed”.

Bassin Flamand

PROPRIÉTÉ DE LA MAISON LEONHARD TIETZ ANVERS MARCHÉ AU LAIT 10/12

EIGENDOM VAN HET HUIS LEONHARD TIETZ ANTWERPEN MELKMARKT 10/12

Anvers. le 21 Mai 1902
Chers Parents,

Tout va bien à Bruxelles et moi j'ai troqué
toute la journée à Anvers pour les pommes Noirelles
Nous vous embrassons tous.
A. Simonin